

Militaire Spectator.

De MILITAIRE SPECTATOR verschijnt maandelijks, in Nos. van 3 vellen druks; zoodat de Jaargang uit 36 vellen druks (behalve de bijvoegsels, die gratis geleverd worden) bestaat, en voor f 6,25, uitgenomen de platen en kaarten, welke afzonderlijk betaald worden, aan de respectieve geabonneerden wordt afgeleverd. Aan de geabonneerden in de Nederlandsche Overzeesche Bezittingen, wordt de Jaargang, uit hoofde van de 40 pCt. rabat voor transport-, assurantie- en commissie-gelden, tegen de betaling van f 8,50 afgeleverd.

Men abonneert zich bij alle Post-Directeuren en Boekhandelaren door het geheele Koninkrijk. Alle inzendingen voor dit Militaire Tijdschrift bestemd, geschieden vrachtwijz aan de Uitgevers BROESE & COMP. te Breda, of aan den Directeur, den kapitein VAN RIJNEVELD, van de rijdende artillerie, te Breda, met het opschrift: voor den Militairen Spectator.

NECROLOGIE.

Zijne Excellentie

DE HEER GENERAAL DER INFANTERIE
BARON W. A. DE CONSTANT REBECQUE
DE VILLARS,

KONINKRIJK DER MILITAIRE WILLEMS-ORDE,
overleden binnen 's Gravenhage,
den 12. Augustus 1838.

Toi, mon père, ployant ta tente voyageuse,
Conte-nous les écueils de ta route orageuse,
Le soir, d'un cercle étroit en silence entouré.
Si d'opulens trésors ne sont plus ton partage,
Va, tes fils son contents de ton noble héritage:
Le plus beau patrimoine est un nom révééré.

VICTOR HUGO.

Terwijl het groote pleitgeding, waarin Nederland nu ruim acht jaren gewikkeld is, door eene, het vaderland vijandige staatkunde slepende wordt gehouden, heeft de hand des tijds niet versraagd om zwaar te drukken op de hoofden van vele personen, wier namen regtstreeks of zijdelings bij de merkwaardige gebeurtenissen van dien tijd zijn ingevlochten. De rij dier mannen, welke door geboorte, rang en betrekking, noodzakelijkerwijze, eene rol moesten vervullen in den strijd tusschen pligtgevoel en eerverloochening, tusschen waarheid en logen, zien wij van tijd tot tijd dunnen, terwijl de levende schakels dier keten van gebeurtenissen, onder den roest der jaren of onder een te vroegtijdig bederf, in stof wegvallen. De eeuwige regtvaardigheid heeft voor haar Goddelijk regter-gestoelte reeds vele dier mannen gedaagd, om bij de rekenschap van den vroegeren levensloop, ook die van

hunne laatste handelingen af te leggen. Wanneer het nu aan den levende vergund is om hen na te staren tot aan den nevelachtigen sluijer der eeuwigheid, achter welken zij aan onze beschouwing onttogen worden; wanneer wij dezen of genen een' meewaardigen of dankbaren blik mogen nawerpen, en afkeurend of wel eerbiedvol terugzien op den weg dien zij vóór en met ons hebben bewandeld, dan rust er ook eene verplichting op den overblijvende, om de indrukken en gewaarwordingen dier beschouwing aan de vergetelheid te ontrukken. Enkelen van hen hebben hoofd- of nevenrollen vervuld; anderen hebben de gebeurtenissen slechts in het voorbijgaan aangeroord, zonder bijzonder de aandacht op zich te trekken; en deze worden veeltijds vergeten, terwijl hunne nagedachtenis onbemerkt verzinkt in den maalstroom van de grootere en veel geruchtmakende feiten van anderen. Onder deze zijn er, waarover het algemeen gevoelen te voorbarig het oordeel geveld heeft, uitgaande van daadwerkelijke handelingen die ter algemeene kennis waren gebragt, doch waarvan de oorzaken, welke die handelingen voortgebragt hebben, voor als nog met een waas overdekt zijn.

De naam van den eerwaardigen grijzen generaal, hierboven omkransd, heeft zich slechts even aan den horizon dier gebeurtenissen vertoond, doch hij behoort desniettemin tot den groep van personen, welke wij nu en dan in een afzonderlijk tafereel ten toon hangen. Een levensloop, zonder tegenspraak, rijk in kenmerken van waren zielen-adel, vol van echte karaktertrekken van geestkracht en moed, uitmuntende in trouw, door nood beproefd en met zooveel zedige bescheidenheid en onbaatzuchtigheid doorweven, moest onze warme belangstelling opwekken, moest ons aansporen om deszelfs omtrekken te teekenen:

« Légue à mon luth obscur l'éclat de ton épée;
« Et du moins, qu'à ma voix, de ta vie occupée,
« Ce beau souvenir prête un charme solennel;
..... »

GUILLAUME ANNE BARON DE CONSTANT REBECQUE DE VILLARS, uit een aanzienlijk geslacht gesproten (1), zag op den 24ten April

(1) Vele leden van zijn geslacht, hadden reeds lang het burgerregt in het Gemeenebest der Vereenigde Gewesten verkregen, door de diensten welke zij aan den lande hadden bewezen, terwijl hunne namen, met onderscheiding vermeld, ook elders in hooge achtling stonden. In het Ge-

1750, te 's Gravenhage het levenslicht. Ten doop gehouden door Z. D. H. *Willem IV, Prins van Oranje* en Princes *Anna van Engeland*, ontving de jonggeboren van den doorluchtigen Peet, het brevet van vaandrig bij de Zwitsersche lijfwacht. In het jaar 1762 tot 2° luitenant bij de compagnie van den Prins stadhouder benoemd, aanvaardde hij in 1766 de dienstbetrekking bij zijn regiment, waarbij hij zich zeer spoedig door ijverbetoon en geschiktheid voor de krijgsveld dienst onderscheidde. De verschillende graden der militaire hiërarchie doorlopende, werd de nog jeugdige *de Constant de Villars* in 1773 tot luitenant-kolonel bevorderd, en in 1779 tot kolonel benoemd.

Het weldadig gestarnte van voorspoed, van welvaart, van genoeg en geluk, dat in het roemruchtigste tijdperk van het Gemeenebest, zoo heerlijk geschitterd had, taande reeds sedert geruimen tijd. Inwendige verdeeldheid onder de verschillende klassen van burgers, verergden de kwalen der maatschappelijke verkeering, en knaagden met toenemende woede aan de steunpilaren van het staatsgebouw. De oorzaken der inéénstorting van de oude monarchij in Frankrijk, wrochte daarenboven uitkomsten, die den reeds veegen staat van ons gemeenebest hevig schokte. De wrijving, door deze en gene oorzaken voortgebracht, deed echter de levensvonken, die nog in het verborgen glimpten, weder opglooren, en voerde nieuwe levenswarmte in aderen en vaten. De oorlogstrompet had de rust, waarin de troepen van den Staat langdurig gekwijnend hadden, doen keeren: zij riep het krijgsvolk te wapen en aan de grenzen. De twee jeugdige telgen van het vorstelijk ge-

denkstuk van Nederlands Heldendaden ter Zee, door *Engelbert Gerrits*, is de naam dezer familie zeer roemrijk opgeteekend, terwijl in eene noot, bij de vermelding van eene trek van groote stoutmoedigheid, door eenen *Peter de Constant Rebecque* (in 1640) bedreven, onder anderen gezegd wordt, « dat die onder onze moedige zeelieden eene roemvolle plaats verdient, en dat hij tot een geslacht behoorde, dat reeds in 1560 twee onder-admiralen bij onze zeemagt telde, namelijk *Peter* en *Jan Karel* baron *de Constant Rebecque*. »

De vader van onzen grijzen legerhoofd was *David Louis Baron de Constant Rebecque*, heer van *Hermenches* en van *Villars*, kolonel in dienst van Holland, later *marechal-de-camp* en ridder van de orde *pour le Mérite*, in dienst van Frankrijk; zijne ooms *Philippe Germain*, kolonel-kommandant van een *Waalsch* regiment, *Juste Arnould*, kolonel, en *Marc Samuel*, majoor, waren drie zeer verdienstelijke officieren van het Nederlandsche leger. Zijn grootvader *Samuel Baron de Constant Rebecque*, die in 1699 in *Hollandsche* dienst getreden, en in 1747 luitenant-generaal en chef van een regiment van zijnen naam, en *Gouverneur* van 's *Hertogenbosch* was, stond bekend als een officier van groote verdienste en deelde als zoodanig het vertrouwen van den Prins *Eugenius* en dat van *Marlborough*. De oudste broeder van dezen laatstgenoemden, *Marc Rodolphe*, Drossaart van de *Willemsstad*, adjudant-generaal en aide-kwartiermeester-generaal, had zich het vertrouwen van Koning *Willem III* waardig gemaakt, toen hij op het punt om tot *Lord* verheven te worden, aan de gevolgen van een al te werkdadig leven, in den ouderdom van 30 jaren overleed.

Wij hebben vermeend ook deze laatste bijzonderheden, welke ter onzer kennis waren gekomen, om der volledigheid wil te moeten mededeelen.

slacht, dat, in benarde tijden, altijd daár was, waar het reddende schild moest geheven worden, en waar de verdediging van 's lands regten, sterke armen en duchtige koppen vorderde, snelden naar de eereposten, die hen wachtende waren. — De veldtogt van 1793, de getuige van *Hollandsche* moed, werd nu geopend.

De kolonel *Baron de Constant Rebecque de Villars* (1) zag, door deze gebeurtenissen zijnen wensch bevestigd, om, de onderscheiding, die hij, zoowel als zijne familie, bij voortdurende, van het stadhouderlijk geslacht had mogen ondervinden, met toewijding en trouw te beantwoorden.

Aan het hoofd der *Zwitsersche* gardes, bevond hij zich bij de troepen, welke op het einde van de maand *Maart* de vesting *Breda* en het korps van den generaal *Flers* blokkeerden. De spoedige overgave van deze vesting, zoowel als die van *Geertruidenberg*, *Heusden* en de *Willemsstad*, en aan de andere zijden die van de forten *Lillo* en *Liefkenshoek*, deed het *Congres*, te *Antwerpen* vereenigd, besluiten, om het *Hollandsche* leger tot meerdere werkdadigheid te roepen. In de kleine gevechten en schermutselingen hadden deze troepen zich voorbereid tot de grootere feiten, waartoe zij nu geroepen werden, en onder deze voorbereiding, hadden de *Zwitsersche* gardes met hunnen kolonel zich steeds voordeelig onderscheiden.

Het leger van den Staat, onder aanvoering der beide Prinsen, rukte toen in de *Zuidelijke* *Nederlanden*. Deze marsch, die door een reeks van gevechten gedurig afgebroken en dan weder voortgezet werd, had den moed der troepen gestaalt, en het vertrouwen op het beleid hunner aanvoerders gevestigd. Aan vele zijden hadden zij ongedeelde roem ingeooft, en dikwerf hadden de *Zwitsersche* gardes, met hunne *Hollandsche* wapenbroeders gewedijverd, om de hoogachting der *Oostenrijksche* aanvoerders weg te dragen.

De kolonel *de Constant Villars*, was reeds meermalen in de gelegenheid geweest om de aandacht der beide Prinsen *van Oranje* tot zich te trekken; eene eer die hij geenszins aan zich zelve, maar aan zijne dappere soldaten en aan zijne brave officieren dankte, dewijl bescheidenheid een der uitstekende hoofdtrekken van zijn karakter uitmaakte.

De *Nederlandsche* troepen werden intusschen rusteloos gehouden door de gedurige aanvallen en schermutselingen der *Fransche* legerbenden. De *Erfprins van Oranje*, (onzen tegenwoordigen Koning) achte het dan ook noodzakelijk, om den vijand een hoofdtreffen te bieden, ten einde door eenen ernstigen aanval, eenig meerder ontzag den vijand in te boezemen, en daarna zijne soldaten eenige rust te verschaffen. Met overleg van den hertog *van York*, en de *Keizerlijke* en *Pruissische* officieren *Gomez* en *Schöler*, trok Z. D. H. den 18den Augustus in twee kolonnen op, tegen *Lincelles*, *Bla-*

(1) In de bijzondere gedenkschriften en in eenige relazen van deze en volgende veldtogten, als ook in eenige officiële stukken, komt hij bij verkorting voor onder den naam van *de Constant*.

ton en Bondues, welke posten achtereenvolgens door de onzen met hevigheid werden aangevallen.

De stoutheid dezer, door den Erfprins ontworpen onderneming, viel vooral in het oog bij Lincelles, daar dit dorp bestreken werd door eene groote redoute, welke de Franschen op eene hoogte bezijden den weg hadden aangelegd, en het dorp zelf, door gepalissadeerde werken en batterijen, voor eene krachtige verdediging vatbaar was. De Hollandsche en Zwitsersche gardes ontvingen de eervolle, maar gevaarlijke opdracht, om de flankerende werken en het versterkte dorp stormenderhand te nemen, en hier opende zich een schoon strijdperk voor den kolonel *de Constant*, om onder de oogen van zijnen generaal den hem aangeboren moed ten toon te spreiden. De door hem aangevoerde Zwitsersche gardes vermeesterden, onder een verpletterend kartets- en geweervuur, de werken en het dorp Lincelles, terwijl hunne Hollandsche krijgsmakkers de flankerende werken, onder een niet minder hevig kanon- en geweervuur, deden ontruimen. De Erfprins gaf, op de plaats zelve, zijne hooge tevredenheid aan den kolonel *de Constant* te kennen, terwijl Hoogstdezelve in de officiële rapporten aan het gouvernement van deszelfs gehouden gedrag en aan den dag gelegde onverschrokkenheid, de eervolste melding maakte.

Kort daarna, namelijk den 23sten Augustus, ontving de kolonel *de Constant* een sprekend bewijs van het vertrouwen dat de jeugdige veldheer in zijn beleid stelde, namelijk deszelfs benoeming tot het kommandement eener brigade. Zich deze onderscheiding waardig te maken, werd alstoen het doelwit van zijn streven. De rustelooze aanvoerders der Fransche legerbenden lieten het ook geenszins aan gelegenheden ontbreken, om hernieuwde proeven zijner toewijding aan de belangen van het huis van *Oranje* af te leggen. De bestorming onzer posten bij Halluin en Roncq, den 12den September, alwaar onze troepen aanvankelijk voor de vijandelijke overmagt moesten wijken, en waarbij een gedeelte van het regiment *van Brakel* omsingeld en gevangen genomen werd, was hem daartoe zeer gunstig. Ter ondersteuning van het naauw bedreigde Halluin gezonden, voerde de kolonel *de Constant*, aan het hoofd der bataillons *May* en *Wartensleben*, eenen krachtigen aanval tegen de geestdriftvolle Fransche benden uit, en dreef deze tot achter het kasteel terug, zoodat de onzen zich weder in hunne positiën konden staande houden.

De oorlogkansen begonnen nu voor onze troepen eene wending te nemen, grootendeels veroorzaakt door de afscheiding van het Oostenrijksche leger. Den 13den September werd voor hen een noodlottige dag, waarin noch het beleid der beide Prinsen, noch hunne personele dapperheid, noch de leeuwenmoed der onzen, de groote overmagt der Fransche troepen konden stuiten. Tot eenen overhaasten terugtogt gedwongen, werden de troepen van den Staat, meer dan wenschelijk was, uiteengeworpen. De kolonel *de Constant* maakte zich daarbij bijzonder verdienstelijk, door met de grootste inspanning en

bedaarheid van geest, de vlugtende soldaten tot staan te brengen, en de orde bij den terugtogt zooveel doenlijk te herstellen. Het mogt hem dan ook gelukken, een 3000tal soldaten van verschillende regimenten, benevens 23 stukken geschut bijeen te brengen, en daarmede naar de opgegeven verzamelaarsplaats te Gend te trekken. De aankomst dezer troepen, welke men verloren waande, veroorzaakte groote vreugde in het Hollandsche hoofdkwartier. Dezelve werden in het kamp de *Mesle* op nieuw georganiseerd, bij welke gelegenheid eene veel sterkere brigade, aan der beleidvolle aanvoering van den kolonel *de Constant* werd toebetrouwd.

Na de verzameling van het Hollandsche leger en eenige partiële overwinningen, en na het gelukkig gevoerde gevecht bij Kortrijk, maakte de geallieerde magt eene algemeene voorwaartsche beweging, terwijl de Hollandsche troepen geroepen werden, om Maubeuge mede te helpen veroveren.

Het hoofd van den Franschen generaal *Houchard* was reeds op het schavot gevallen, als een zoenoffer voor de hernieuwde successen der Hollandsche en geallieerde krijgsbenden. Zijn opvolger, *Jourdan*, was in den aanvang niet gelukkiger, daar alle zijne posten, aan de boorden van de *Sambre* opgeworpen, de een na den andere, door het geallieerde leger genomen werden. De Hollandsche troepen trokken daarop naar het kamp bij Bettignies, ten einde van daar tot de bovenbedoelde belegering mede te werken. De kolonel *de Constant*, die in de veevuldige bloedige gevechten, welke in dat tijdstip zonder ophouden geleverd werden, met zijne dappere krijgsmakkers op gelijke hoogte gebleven was, werd nu met zijne brigade, bestaande uit 4 bataillons en 6 eskadrons, naar het zoogenaamde *Bois des Dames* gezonden, om de Oostenrijksche troepen af te lossen. Op dezen gevaarlijken post bleef hij onder het vuur der vesting stand houden, tot dat de blokkade den 18den October werd opgeheven, waarna hij met zijne onderhebbende brigade, onder het bevel van den vorst van Waldeck, naar de abdij van Lobbes marcheerde.

In de maand Januarij 1794 werd de kolonel *de Constant* tot generaal-majoor der infanterie benoemd, terwijl het kommandement der brigade gardes, als eene nieuwe onderscheiding en belooning, aan hem in de maand Maart werd opgedragen. Deze troepen waren alstoen in de omstreken van Bavay gekantonneerd.

Het geheele geallieerde leger, op den 16den April in de velden van Forest vereenigd, ontving, na door den Keizer van Oostenrijk in oogenschouw genomen te zijn, het bevel om de Franschen in hunne versterkte posten aan te vallen. In de driedaagsche bloedige gevechten, overdekten de Hollandsche troepen zich met roem, terwijl de gelukkige uitkomsten in die dagen bevochten, de wegen openden om Landrecies in te sluiten. Den 20sten daaraanvolgende kreeg de generaal *de Constant* de eervolle opdracht, om zijne gardes tegen het sterkste gedeelte van het vijandelijke kamp aan te voeren, 't welk hij stormenderhand vermeesterde; daardoor was de geheele insluiting volbragt. Gedurende de belegering

deelde hij met de overige troepen van het belegering-korps in den lof dien men hetzelfde van alle kanten toezwaide. Om de brigade gardes te beloonen, ontving de generaal *de Constant* het bevel, om met zijne brigade, aan het hoofd der troepen te marcheren, die, na de overgave, de vesting Landrecies bezette.

Bij de rusteloze voortzetting van den veldtogt, ontving de generaal-majoor *de Constant*, gedurende den slag bij Fleurus (26 Junij) van den Prins *Frederik van Oranje* het bevel, om met de helft van de kolonne, die door Hoogstdezenven aangevoerd werd, tegen Fontaine l'Évêque, dat sterk door den vijand bezet was, te marcheren en den vijand van daar te verdrijven. Deze aanval, met evenveel beleid als moed uitgevoerd, werd met geluk bekroond. Van daar zoude hij medewerken tot den aanval van het versterkte kamp van l'Épinette, doch de onverwachte terugtogt der kolonne, onder het bevel van den Prins *van Coburg*, en de niet minder onverwachte ontruiming van Charleroi, deden het ontwerp afspringen. De beide Prinsen *van Oranje* ontvingen den last om terug te trekken, waarna het leger deszelfs algemeene teruggaande beweging rustig vervolgde tot Le Roeulx, bij welke plaats de generaal *de Constant* de eer had, van het aldaar geplaatste hoofdkwartier te mogen dekken. Gedurende den geheelen terugtogt, voerde hij een der achterhoeden aan, tot dat het leger bij Braine le Comte was aangekomen, alwaar hij, met de vereenigde Hollandsche en Oostenrijksche troepen, vooruit Soignies gedetacheerd werd. Deze achterwaartsche beweging was door hem, ten genoegte van zijne chefs, met evenveel beleid als koelbloedigheid gedekt geworden.

De slagen waarmede de zoo veeg geworden staat van het Gemeenebest, nu achtereenvolgens gebeukt werd, waren weinig minder dan doodlijk voor deszelfs voortdurend bestaan. De moed en volharding, door de Nederlandsche troepen aan den dag gelegd, hadden niet te min eene schoonere belooning verdiend. De veldheers-talenten, door den Erfprins *van Oranje* zoo sprekend ten toon gespreid, de koelbloedige dapperheid en het schrander doorzigt van den Prins *Frederik van Oranje*, waarvan bijna elk gevecht, elke schermutseling een voorbeeld had gezien, en die hij door zijn bloed bezegeld had, de schitterendste bewijzen van moed en verkleefdheid, door zoo vele chefs gegeven, — niets mogt baten, om het dreigende onweder af te leiden. De troepen van den Staat, moesten de misslagen boeten, door verdeeldheid van gevoelen en inzigten bij de opperleiding van het verbondene leger, begaan. Zij trokken naar de oude grenzen van het Gemeenebest terug, om er, grootendeels in de grensvestingen versnipperd te worden. De brave generaal *de Constant*, altijd werkzaam voor de belangen van zijn vaderland, en die van het hem dierbare huis *van Oranje*, achtte zich gelukkig het open veld te kunnen houden, daar het grootste gedeelte der nog mobiele troepen, achter de liniën van Waspik vereenigd, aan zijne leiding werd toebetrouwd,

en aan hem als taak werd opgelegd om de provincie Holland te dekken. Dadelijk werd alles aangewend om de inundatiën te stellen, die dan ook na verloop van zeven weken, genoegzaam geacht werden, om met eene zwakke bezetting der liniën, te kunnen onderhouden en verdedigd te worden. De generaal *de Constant* ontving alsnu het bevel om zich met zijne beschikbare troepen naar den Bommelerwaard te begeven en aldaar de Engelsche troepen, onder de bevelen van den generaal *Abercromby*, af te lossen. De laatste stuip-trekkingen van den Hollandschen leeuw, werkten doodlijk in de gelederen der Fransche benden, bestemd om de Bommelerwaard te doen ontruimen. Voor de Franschen echter, was een echee eene aansporing om den moed te verdubbelen en in voortvarendheid toe te nemen. Op deze wijze waren de generaal *de Constant* en zijne brave soldaten, gedurende acht weken, rusteloos blootgesteld aan de ziedende aanvalsdrijf der Fransche republikeinen; zijne onvermoeide werkdadigheid en beleidvolle beschikkingen deden echter al de ondernemingen zijner tegenpartij falen. Doch de rijkste oogst van roem en krijgseer was voor hem bespaard gebleven tot den 11den December, bij den aanval der Franschen, onder *Moreau* en *Pichegru*, op het fort St. Andries en den Bommelerwaard. De luitenant-generaal Prins *van Hessen-Darmstadt*, die het opperbevel over de bezetting van den Bommelerwaard voerde, schreef, in zijne officiële rapporten, de met goede gevolgen bekroonde roemrijke verdediging van dit en andere vroeger bedreigde punten, aan den moed en de beleidvolle maatregelen van den generaal *de Constant* en de voorbeeldige dapperheid zijner troepen toe.

Toen nu de vorst de inundatiën en de rivieren sterk bevoerd had, vielen ook de laatste slagboomen en werden ruime toegangen aan den steeds aanwassenden toeloop van Fransche legerbenden geopend. De generaal *de Constant* werd alsnu met zijne brigade op den regter Waaloever geposteed. Ook daar gaf hij vernieuwde bewijzen van zijnen onbezweken ijver en krijgskundige verdiensten, door de voortgangen des vijands, voornamelijk bij den aanval van den 27sten December, op te houden. Drie dagen lang hield hij zich aldaar tegen overmagt staande, tot dat hij door den Prins *Frederik van Oranje* naar Leerdam werd gezonden, ter verdediging van de Linge. Den 4den Januarij 1795 werden zijne diensten weder aan de Waal ingeroepen, om deszelfs oever met medewerking van de Engelsche troepen, te verdedigen; doch daar deze laatsten den 7den Januarij hunne positie verlieten, zoo ontving hij bevel, om op Gorcum terug te trekken, alwaar zijne brigade uiteenging. Aan de belangen der Stadhouderlijke familie innig verkleefd, volgde hij den Prins *Frederik* naar 's Gravenhage.

In den eersten, zoowel als in den laatsten veldtogt, had *de Constant* zich, als soldaat en als aanvoerder, op eene schitterende wijze doen kennen, en bij verschillende gelegenheden zijne schranderheid en hoogstbeschaafden en gevormden geest, aan den dag doen komen. Zijne uitgebreide kennis, zijn door-

zigt en zijne aanlokkende bevallige verkeerling met menschen, hadden de aandacht van het wankelende bestuur op hem getrokken, om door hem eene laatste poging te doen aanwenden, tot behoud van den zinkenden staatsbalk. Op hem viel de keuze van den Stadhouder en de staten-generaal, om als parlementair bij den generaal *Pichegru* en de representanten van het Fransche volk, eenen wapenstilstand te bemiddelen. Den 18den Januarij snelde hij naar zijne bestemming. De steenen waren echter reeds geworpen en hadden het lot van het stadhouderlijk geslacht beslist: Hier golden de woorden, zoo dikwijls en zoo noodlottig voorkomende in de geschiedenis van het vaderland: het was te laat! Te Amsterdam bereikte hij de personen tot wie hij was afgezonden; maar met de bezetting der hoofdstad, viel ook het oude Gemeenebest ter beschikking van de zegevierende Franschen, en noodzaakte de vorstelijke familie om het land harer geboorte, de wieg en bakermat van den roem van haar geslacht, te verlaten.

Te 's Gravenhage terug gekomen zijnde, sloeg de generaal *de Constant* de herhaalde voordeelige aanbieding om met zijn regiment in de Fransche geleerden te dienen, even als het pensioen, dat bij de afdanking dier troepen aan de officieren werd toegekend, standvastig af, daar het met zijne beginselen streed, om iets van het nieuwe bestuur aan te nemen. De generaal had, trouwens, reeds vroeger van zijne onbaatzuchtigheid doorslaande blijken gegeven, daar hij van 1766 tot 1794, alzoo gedurende 28 jaren, in de verschillende graden door hem bekleed, van den Staat geen ander tractement, dan dat van luitenant had getrokken. Daarmede had hij eenen zeer werkzamen veldtogt, als kolonel-kommandant der Zwitsersche gardes, en als generaal-majoor gemaakt, zonder zich te willen beklagen over den maatregel, waarbij de hem toekomende tractementen aan anderen werden toegekend.

Het krijgswerkdadigste gedeelte der loopbaan van den generaal *de Constant* nam in dat tijdstip een einde; bij al degenen die onder hem gediend hadden, of die boven hem gesteld waren, de eervolste en aangenaamste herinneringen van zijn gehouden gedrag, in de moeilijkste en neteligste omstandigheden, en van zijn voortreffelijk karakter achterlatende. Had hij nu ook van zijne zijde alles gedaan, om aan zijne verplichtingen als soldaat en aanvoerder te voldoen, dan ook dankte hij aan het krijgsgeluk, dat hij nimmer door de vijandelijke wapenen, maar wel door de bevelen zijner chefs, is genoodzaakt geworden, om de aan hem toevertrouwde posten te verlaten; een geluk dat aan weinigen mag te beurt vallen.

Bij de nieuw ingevoerde order van zaken, legde de generaal *Baron de Constant Rebecque de Villars* zijne militaire waardigheden neder en verliet het vaderland, om zich bij zijne echtgenoot (geboren baronesse van *Lijnden van Hoevelaken*) en zijne kinderen, te Brunswijk te vervoegen. Vervolgd door het vertrouwen en de vriendschap des regerenden Hertogs, werd hij door dezen, uit eigen beweging, en zonder eenige het aanzoek van zijne zijde, benoemd tot land-

drost van het hertogdom Brunswijk. Door deze benoeming regtvaardigde de hertog het verblijf van zijnen edelen gast in zijne staten, en onttrok hem zodoende aan de navorschingen der Fransche autoriteiten. Bij de aanneming van deze eervolle betrekking, deed de generaal *de Constant* echter vrijwillig afstand van het tractement en de emolumenten aan dien post verbonden.

Nauwelijks was hij hier gevestigd, toen onze generaal vernam, dat de prins *Frederik van Oranje*, te Osnabrug, de overblijfselen van het aan zijn stamhuis getrouw geblevene gedeelte der Hollandsche troepen verzamelde. Dit was genoeg om hem derwaarts te doen snellen, en zich te stellen onder de bevelen van Zijne Doorluchtige Hoogheid. Na het uiteengaan van dit zoogenaamde rassemblement, werd onze *de Constant*, door den Erfprins van Oranje, naar Berlijn ontboden, alwaar hij met onderscheiding ontvangen werd. Van daar werd hij in 1799 naar Zurich gezonden, om den Landman (advoyer) *von Steiger*, behulpzaam te zijn, bij de oprigting van een korps, dat uit Zwitsersche vrijwilligers zoude zamengesteld worden en bestemd was om het leger van den aartshertog *Karel* te versterken en tot Zwitserlands bevrijding mede te werken. Staatkundige verdeeldheden en de overwinningen der Fransche troepen onder *Massena*, belette de uitvoering van dit ontwerp. Alstoen verliet hij het Oostenrijksche leger, om te voldoen aan eene hernieuwde uitnoodiging van Z. D. H. den Erfprins van Oranje, om zich bij Hoogstdezelfs persoon te Lingen te vervoegen. De hereeniging der officieren van het rassemblement van 1793 te Lingen, om van daar eene diversie te bewerken en den inval der Engelsche-Russische troepen, onder de bevelen van den hertog van *York* te begunstigen, bleef zonder gevolgen, uit hoofde van de kapitulatie van Alkmaar en den teragtogt der verbondene troepen.

De Erfprins van Oranje onderwierp zich alsnu met gelatenheid aan den drang der omstandigheden en aan de tijdelijke verduistering van het gestarte zijns stamhuizes. De voorouderlijke moed en de hoop op eene betere toekomst waren echter niet geweken. Zijne Doorluchtige Hoogheid vertrok naar Engeland, de standvastigste vijand van het revolutionaire Frankrijk. De generaal *de Constant*, getrouw aan zijne beginselen, volgde den jeugdigen en moedigen Vorst, onder wiens aanvoering hij zijne eerste lauweren geplukt had. Daar zijnde, was hij Z. D. H. behulpzaam in het oprigten van het korps Hollanders in Engelsche soldij, dat tot de sterkte van 6000 man gebracht werd. In 1800 werden de leiding en de belangen dezer brigade aan den generaal *de Constant* toetrouwd. Na eene zeer active dienst in Engeland, waarbij dit korps zich, zoowel door deszelfs zamenstelling als voorbeeldige krijgstuicht, voordeelig had onderscheiden, werd hetzelfde, na den vrede van Amiens, afgedankt. Op aanbeveling van den Erfprins van Oranje en den hertog van *York*, ontving de generaal-majoor, *Baron de Constant Rebecque de Villars*, tot belooning zijner goede diensten, het brevet van lui-

tenant-generaal in dienst van Zijne Brittannische Majesteit. Van dat oogenblik af, genoot hij de eerste rust, na een uiterst werkdadig leven van zeven jaren.

Bijna achttien jaren lang, had Nederland vreemde goden geofferd, en bij het streven naar meerdere vrijheid en het invoeren van vrijzinniger beginselen, riep het, tot deszelfs eigen bederf, het gezag eener vreemde heerschappij in. Maar hoe kon het anders? Men was de spreuk der vaderen ontrouw geworden, en inwendige verdeeldheden had het eigenlijke doelwit, dat men bereiken wilde: vrijheid in alles en voor allen, doen veranderen in het ijzeren juk van Fransche overheersching; doch het beraden en mannelijk karakter der Hollandsche natie louterde zich in die beproevingsjaren van vreemde smetten, en trad, toen Europa's bevrijdings-uur geslagen had, door eigen kracht gedreven, ook weder grootsch in de rij der onafhankelijke volken. Met onbegrijpelijke voortvarendheid werd Neêrlands herstelling tot stand gebracht; want te midden van November 1813 begonnen, kon men ze reeds voor het einde van dat jaar volkomen heeten.

Naauwelijks had onze brave *de Constant*, die op dat tijdstip zich te Hanau bevond, de tijding vernomen dat de Prins van Oranje door de Hollandsche natie terug geroepen en te Scheveningen aan wal gestapt was, of hij werd door de ijverigste toewijding en innigste verkleefdheid aan het huis van Oranje, op nieuw bezielde, om Z. K. H., den toenmaligen Souvereinen Vorst, gelijk vroeger, zijne diensten, in weerwil van zijnen reeds ver gevorderden ouderdom (64 jaren) en de aanvallen van zeer pijnlijke aamborstigheid, waaraan hij gedurig blootgesteld was, aan te bieden. Dit aanbod, zeer vleijend beantwoord zijnde, werd de generaal *de Constant*, bij zijne komst te 's Gravenhage, in Februarij 1814, door den Souvereinen Vorst ook op het minzaamst ontvangen en gelijktijdig benoemd tot luitenant-generaal in Nederlandsche dienst, en tot minister bij den kroonprins van Zweden, met last om zich naar Hoogstdeszelfs hoofdkwartier te Luik te begeven. De operatiën der groote legers werden echter met zooveel spoed doorgezét, dat, toen de generaal *de Constant* eenige zaken, die zijn vertrek ettelijke dagen vertraagd hadden, had afgedaan, zijne zending bij den kroonprins van Zweden, als niet meer noodzakelijk beschouwd werd. Twee maanden daarna werd hem het groot kommandement van het oostelijk gedeelte van het rijk opgedragen, dat zich van Heusden tot aan Namen uitstreckte, en dat 14 versterkte plaatsen en meer dan 28,000 man troepen bevatte. In Julij 1814 begaf hij zich naar zijn hoofdkwartier, waartoe de vesting Maastricht was aangewezen en aanvaarde aldaar zijne nieuwe betrekking. Toen nu, bij de landing van *Napoleon*, de naauwelijks herstelde Staat met eenen nieuwen oorlog bedreigd werd, ontving onze reeds grijze, doch van hart en moed nog altijd jeugdige luitenant-generaal *de Constant*, op den 27sten Maart 1815, zijne benoeming als gouverneur van dit belangrijk bolwerk van het

rijk, en den 8sten Julij daaraanvolgende, als eene koninklijke belooning voor zooveel trouw, beleid en moed, in een reeks van jaren aan den dag gelegd, zijne veheffing tot kommandeur der Militaire Willems-orde.

De nieuwe betrekking, waartoe het koninkrijk der Nederlanden in het staten-stelsel van ons werelddeel geroepen werd, deed eene nieuwe verdeeling van het grondgebied in groote militaire kommandementen noodzakelijk achten. De luitenant-generaal *de Constant* werd op den 1sten Januarij 1816 tot bevelhebber van het 5de groot militair kommandement, bevattende de provinciën Luik en Limburg, benoemd, waarbij bepaald werd, dat zijn hoofdkwartier te Maastricht, alwaar hij door de geheele bevolking bemind en hooggeschat werd, zoude gevestigd blijven. In September 1818, viel hem de eervolle onderscheiding ten deele, om zich naar Aken te begeven, ten einde aldaar de keizers van Oostenrijk en Rusland, als ook den koning van Pruisen, in naam van zijnen Souverein te begroeten, en de staatszaken die bij het congres zoude verhandeld worden, te volgen, ten welken einde hij met den minister van buitenlandsche zaken in briefwisseling zoude treden. Bij de aldaar vereenigde Monarchen persoonlijk en zeer voordeelig bekend, even als bij de meeste hunner ministers, werd hij op de vleijendste wijze, voornamelijk door den Keizer van Oostenrijk, ontvangen. Na afloop dezer eervolle zending, keerde hij naar zijn hoofdkwartier terug, alwaar hij kort daarna mogt ondervinden, dat de reeks van belooningen nog geenszins voor hem gesloten was, dewijl Zijne Majesteit hem in December 1818, in eenen eigenhandigen brief, aankondigde, dat, aangezien Hoogstdezelve wenschte hem nader bij zijnen persoon te zien, Zijne Majesteit hem benoemde tot gouverneur der koninklijke residentie Brussel, met den rang van groot-officier der kroon. Den 10den November 1828 werd hij tot den graad van Generaal der Infanterie verheven.

Zoo smaakte dan de Genl. BARON DE CONSTANT REBECQUE DE VILLARS, in den avond zijns levens, de vruchten van eene eervolle en ridderlijk afgelegde loopbaan, — zich gelukkig rekenende, dat de Vorst, onder wiens oog hij zoo dapper gestreden, aan wien hij zijn geheel leven toegewijd had, aan wien hij met zoo veel trouw was verkleefd gebleven, op eenen benijdenswaardigen troon gezeten, den roem van Zijn geslacht door Koninklijken glans mogt zien omstralen. Die glans te zien toenemen, die Koninklijke zetel te zien bevestigen op het geluk en de dankbaarheid van het Nederlandsche volk, was zijne eenige, doch ook vurigste bede. Te lang echter, hadden de stormen des levens over zijn hoofd gewoed, — hij had te veel ondervinding opgezameld in het woelige tijdvak der vorige eeuw, — hij had te veel menschen leeren kennen en beoordeelen, dan dat hij zich zoo geheel rustig konde overgeven aan de liefkozende droomen van BESTENDIGHEID. Door het lijden van zijn lig-

chaam — voornamelijk door roosachtige affectiën aan de beenen, die zich van tijd tot tijd openden, en waarbij zich zeer pijnlijke toevallen van aamborstigheid voegden, — zag hij zich dikwerf aan zijne stoel gebonden en aan de hevigste lichaamsmartten blootgesteld. Zijne intellectuele vermogens hadden echter niets verloren, en zijn geest, door opvoeding en ondervinding beschaafd, kenmerkte zich in het gezellige verkeer, te midden van een teederbemind gezin en in eenen uitgezochten vriendenkring, even jeugdig, even onderhoudend. Als eene levende kronijk van zijnen tijd, schetste hij personen, handelingen, oorzaken en uitkomsten, altijd even aanschouwelijk als aangenaam en leerrijk. Het sprak dus wel van zelf, dat hetgene wat rondom hem voorviel, geenszins aan zijnen scherpszienden geest konde ontsnappen. Het woelen eener, der regering vijandige partij boeide voortdurend zijne aandacht; en voorwaar, er behoefde geene diepe bronnen door hem opgespoord te worden, om de slechts schijnbaar verholene waarheid aan het licht te brengen. Hoewel zedigheid, bescheidenheid en onbaatzuchtigheid nu de hoofdtrekken van zijn karakter uitmaakten, zoo was hij echter een te getrouwe dienaar zijns Konings, dan dat men vooronderstellen mag, dat zijn mond de opmerkingen van zijn ondervindingrijk doorzicht zal verholene hebben. — Doch, hier legt de geschiedschrijver zijne pen neder, omdat het hem nog niet vergund is, eenige minder bekende daadzaken van den Belgischen opstand, over welke hij, door zijne persoonlijke betrekkingen in Belgie, eenige bescheiden heeft kunnen opzamelen, hier ter plaatse toe te lichten. Eene gepaste voorzichtigheid vordert ook in dezen — en vooral bij de levensschets van den braven hoogst zedigen man, aan wiens nagedachtenis hij een herinneringsteeken wilde oprigten — BESCHIEDENHEID. De openbare meening moge dan al over dezen of genen te voorbarig een oordeel geveld hebben, de tijd zal eerst dit alles ophelderen, en nadat de waarheid zuiver en krachtig zal gestraald hebben, zal men zich welligt geneigd gevoelen, om op vroegere oordeelvellingen terug te komen. Doch, genoeg hierover: De Belgische opstand brak uit, juist in het oogenblik, dat de generaal Baron *de Constant Rebecque de Villars*, door zijne kwalen aan zijn bed en zetel geboeid was. De droefheid, van zich door deze positie in zijne vurigste wenschen, om met dezelfde toewijding, die nog geenszins door den vergevorderden leeftijd van 80 jaren verzwakt was, verlamd te zien, was zoo groot, dat hij, te 's Gravenhage aankomende, dringend aan Zijne Majesteit verzocht, om het ontslag uit zijne betrekking. Op eene zeer vleijende wijze stond Zijne Majesteit het herhaalde verzoek van zijnen oudsten en trouwen dienaar toe, terwijl het Hoogstdenzelven behaagde, daarbij de sprekendste bewijzen te voegen van dankerkentenis en tevredenheid over zijne veeljarige en nuttige bewezen diensten.

Op den 12den Augustus dezes jaars, bezweek de achtenswaardige grijsaard in den ouderdom van bijna 89 jaren. De koning

verloor in hem een' zijner getrouwste dienaren, zijne kinderen een' der beste vaders, het vaderland een' zijner aanzienlijkste burgers, en het leger een verdienstelijk generaal. Tot in zijne laatste oogenblikken, hadden zijn geest en de uitstekende hoedanigheden van zijn hart even jeugdig als altijd geschitterd. Hoog vereerd en geacht door allen, die in het maatschappelijk leven boven hem gesteld waren, vurig bemind door hen, die het geluk hadden hem te kennen en door hem gekend te zijn, zal zijne nagedachtenis blijven deelen en leven in de algemeene schatting en hoogachting en in de onverdoofbare liefde zijner kinderen en naaste betrekkingen.

En zoo ik er in heb mogen slagen, om het leven te geven aan het vergeet hem niet, dat ik bij de grafzerk van den generaal der infanterie *Baron de Constant Rebecque de Villars* geplant heb, dan zal ook daaraan de moraal dezer levensschets bloeiende blijven. Zijne asch roerende, vond ik de bestanddeelen van eenen ridderlijken krijgsman, al de hoedanigheden van een braaf mensch, van een' deugdzaam en eerbiedwaardig burger en van een' voorbeeldig vader: de eenvoudige krans dien ik om zijne lijkbuis gevlochten heb, moge tot navolging opwekken en alzoo mijne bemoeijingen regtvaardigen.

Breda, 10 October 1838.

J. C. VAN RIJNEVELD.

ALGEMEEN OVERZIGT

BETREKKELIJK DE VERSCHILLENDE VORMEN EN HET GEBRUIK VAN GEKAZEMATTEERDE REDOUTEN, KLEINE FORTEN, DEFENSIVE TORENS (WAARONDER OOK DIE NAAR MONTALEMBERT, DE TOURS-MODELES EN DE MAXIMILIAANSCHEN TORENS), EN GROOTE REDUITS, ZOOWEL IN VERBAND MET DE VESTINGEN, ALS BIJ DE KUSTVERDEDIGING.

(Eene bydrage tot de versterkings-kunst en in het bijzonder voor de kustverdediging.)

(Vervolg van N°. 5.)

Thans laten wij hier de *Instructie* van den Franschen oorlogsminister volgen, aangaande het doel, de omschrijving en de onderscheidene toepassingen der zoogenaamde *Tours-modèles*, zoo als dezelve door *Napoleon* zijn goedgekeurd, luidende woordelijk aldus:

De keizer wil voortaan de wachthuizen, kruidmagazijntjes en gebouwen, welke men alsnog de gewoonte heeft voor de dienst der kustbatterijen te bouwen, vereenigd en gelijktijdig op eene voor de verdediging dienstbare wijze ingerigt hebben, in den vorm van gewelfde en gekrenelcerde torens, bekwaam om tevens tot reduits in het binnenste of op het midden van de keel dezer werken te dienen. Dienovereenkomstig zijn door het centrale comité van fortificatiën, eenige modellen ontworpen. Zijne Majesteit heeft daaruit gekozen en

goedgekeurd, als het meest overeenstemmende met de door haar zelve gestelde beginselen, de *Tours-modèles* n°. 1, n°. 2 en n°. 3, zie fig. 45—49 (1). De tabel (2), aan het einde van dit Algemeen Overzicht, geeft de daarvoor, naar uiteengezette begrootingen, zaamgetrokkene totalen der kosten aan. Deze onderdeelen en begrootingen moeten, bovendien, slechts aangemerkt worden als bloote modellen, voor zoodanige wijzigingen vatbaar, als welke de bodemgesteldheid en de plaatselijke bouwstoffen zullen medebrengen, en welke de heeren directeuren der fortificatien, bij hunne voorstellen in aanmerking zullen dienen te nemen.

Het oogmerk dezer instructie, is slechts als een aanhangsel te beschouwen tot de in teekening uitgedrukte onderdeelen, en alzoo hier alleen:

1°. Eene korte beschrijving der *tours modèles*;

2°. Eenige bemerkingen aangaande de verschillende toepassingen, en derzelver betrekkingen tot de verdedigingswerken, waarvan zij de reduits moeten uitmaken.

a.) *Beschrijving der tours-modèles.*

Deze bestaan in eene zamensmelting der Vaubansche torens (zie fig. 2—6) met die, welke tijdens den laatsten togt in Egypte uitgevoerd zijn.

Dezelve zijn bomvrij gewelfd, en door eene gracht omgeven, waarover eene ophaal- en slapende brug.

Derzelver *geheele hoogte*, uit den bodem der gracht tot de kruin des borstweermuurs van de plate-forme (Altan), is 27 voeten (8,77 el) en slechts 20 voeten (6,50 el) van den vloer des kelders, tot gelijks het bovenvlak der plate-forme. Zij verheffen zich 18 voeten (5,83 el) boven den gewonen beganen grond.

De *kelders* bevatten het buskruid-magazijn, het magazijn van levensmiddelen, dat der artillerie en den regenbak.

De *étage* zal bewoond worden: in n°. 1 door 60 man; in n°. 2 door 50 man; in n°. 3 door 12 man en eenen batterijwachter (gardien) of door 18 man, zonder dezen laatsten. Hij is gekreneleerd, en bevat bovendien, binnen n°. 1, twee stukken geschut om den ingang te verdedigen.

De plate-forme bevat aan geschut: die van n°. 1, vier kanons van 24 of 16 \mathcal{E} , op kust-affuiten; die van n°. 2, één veldstuk en twee caronnades op cirkel-affuiten; die van n°. 3, twee gegoten carronnades op gelijke affuiten. Om den voet des torens te verdedigen, heeft men boven de plate-forme vier *machicoulis* aangebragt, gevende, behalve de regstreeks duikende schoten, ook zijdelingsche vuren op den voet bij de hoeken.

(1) Fig. 45-49 geven alleen de platte gronden, standgeziget en doorsnede van de grootste der *tours-modèles* aan, namelijk van n°. 1, zijnde de beide andere *gelijkoormig*, maar kleiner, en wij hebben het dus niet noodig geacht, ook de teekening van n°. 2 en 3 te geven, terwijl wij, behalve de in deze Instructie voorkomende omschrijving van n°. 2 en 3, ook nog bovendien in de hier achtergevoegde tabel, eenige van derzelver voornaamste afmetingen zullen mededeelen. Ten einde de onderdeelen van den model-toren n°. 10 of fig. 45—49 te beter te kunnen overzien, hebben wij dezelve op eene grootere schaal den de overige figuren, namelijk van 2 ellen op den duim, geteekend.

(2) Zie Bijlage I.

De *trappen*, de gemeenschap naar den kelder en naar de plate-forme met de machicoulis daarstellende, zijn voor n°. 1, in de dikte der omvangsmuren uitgespaard. Zij zijn daarentegen geheel binnenwerks in n°. 2 en 3, en derzelver uitgang op de plate-forme, is door eene valdeur (trappe) gesloten.

b.) *Bemerkingen aangaande derzelver toepassing in verband met de verdedigingswerken welker reduits zij moeten uitmaken.*

De eerste bestemming der torens, is het reduit eener kust-batterij, eener lunetvormige flèche, eener redoute, eens kleinen forts (fortin), eens bruggenhoofs, dijk of défilé-post uit te maken; alsmede der verschansing eener landtong (isthme) en van ander afgezonderde, kleine aarden werken, waarvoor de voorhanden zijnde tijd of derzelver oogmerk geene bekleeding toelaat.

Wanneer de bodem en de geldmiddelen het gedoogen, is het doelmatig te achten, dat de enveloppe 4,84 el relief boven den gewonen beganen grond bekomme; de toren, die 5,84 el relief heeft, behoudt dan 1 el kommandement. Zij kunnen, noch van den zeekant, noch van de landzijde getroffen worden; zij behouden al derzelver voordeelige eigenschappen, als reduits; en de vijand, wil hij dezelve vernielen, is gedwongen daartoe zijn geschut in de enveloppe zelve, en dit onder de vuren der *étage* en plate-forme te planten.

Wanneer men aan het buitenwerk slechts 5,84 el relief kan mededeelen, dan behouden de torens eene beheersching van 2 ellen.

De plate-forme kan gelijktijdig met de enveloppe vuren: de toren is dan, wel is waar, blootgesteld dat zijne borstweermuren beschoten en vernield worden, maar men behoudt de gekazemateerde vuren, hoezeer de toren, door eerstgenoemd verlies, een gedeelte van deszelfs vereischte eigenschappen, als reduit moet opofferen.

Konde men de enveloppe of het dekkingswerk, nog niet eens het laatstgenoemd, verminderd relief geven (hoezeer toch dit voorbeeld zeldzaam wezen moet, daar er slechts in zeer bijzondere gevallen, gebrek aan grond is), dan zal men, wanneer het eenigzins mogelijk is, den toren zoodanig doen zinken, dat dezelve het werk slechts met 1 à 1,50 el beheersche.

Dit laatste mede onuitvoerbaar zijnde, zullen de torens van verre door het kanon kunnen vernield worden, en zijn, in dit geval, als slechts tegen het geweervuur bestand, te beschonwen: deze is de grens van hare verdedigende eigenschappen.

De torens moeten zoodanig gekozen, en de werken op eene wijze berekend worden, dat men binnen dezelve al de kanonniers kunne opnemen, indien het eene batterij is; en het *één derde* der bezetting, indien het een klein fortificatie-werk is. Het overige zal in barakken logeren.

Geldt het eene batterij of een werk met eene zwakke bezetting, dan houdt deze zich voornamelijk in den toren op, en bezet den buiten-omvang en de plate-forme met schildwachters, er niet uitrukkende dan om de stukken te bedienen, en de ontscheping te fusillieren. Nimmer stelle de bezetting zich bloot van afgesneden te kunnen worden, trekt liever in den toren terug, schietende uit het binnenste des werks, en

houdt vasten voet, tot dat men haar van elders ter hulp kome, of tot dat de vijand bres geschoten heeft.

Is daarentegen de bezetting eens werks volledig of voldoende, dan verdedigd zij zich voet voor voet, onder bescherming des torens, welke haar tot steunpunt in het binnenste verstrekt, als al deszelfs vuren op den vijand rigtende, van den oogeblik dat hij onder het bereik mogt komen.

Eene tweede bestemming dezer torens is, om het toppunt eens bergs in te nemen, den rug eens bergtaks, de landtong van een schiereiland, den uitstek van een voorgebergte, den kruin eener rots of den top van eene duin, en zoo menigmaal als de te zeer beperkte oppervlakte, geen aanleg van grootere werken toelaat, of dat men dit alleen door eenen zoodanigen aanvoer van gronden en bouwstoffen konde bewerkstelligen, als waardoor de te groote kosten niet meer aan het doel geëvenredigd zouden zijn.

Indien de bergtop waarop de toren gebouwd is, den geheelen omvang beheerscht, zoodanig dat de vijand binnen den geschutzkring, geene vastigheid of dekking vindt om den toren door artillerie, onder de tot derzelver aanwending vereischte élévatiën te bestoken, dan kan de toren, in een zoodanig geval, zich boven zijne contrescarpe verheffen, waarvan nu het hoofddoel zich bepaalt, om slechts de beladde, het mijnen en petarderen tegen te gaan. Het is een vereischte, dat de toren zooveel kommandement bekomme, om de holligheden en golvingen in de bergvlakken duidelijk te overzien, en waartoe zijn bedekte weg een zoodanig tracé vereischt, dat de kruinen of vuurlijnen bij de kammen, dat is, bij den aanvang der hellingen, komen, en al die holten overzien, welke uit den toren niet kunnen worden getroffen, tenzij onder al te sterke dalingshoekten.

Wordt de toren door zoodanige bergtoppen beheerscht, als waarop de vijand bres-batterijen konde daarstellen, zoo is het een vereischte den toren daartegen te defileren, namelijk door zijnen bedekten weg te dekken, het zij dan dat deze laatste in de rots worde geprofileerd, of door aan te voeren grond opgeworpen. Maar de toren is slechts te beschouwen als het reduit eener wapenplaats, en zijne verdedigende eigenschappen komen hoofdzakelijk daarop neder, om den vijand het in bezit nemen van een belangrijk bodempunt te beletten en hem te verwijderen. Het is alsdan, dat de bedekte weg alleen werking naar buiten doet, en het is nu ook van belang om voorwaarts van denzelfden, van alle zoodanige beletselen, als welke de veldverschansingskunst aan de hand geeft, een doeltreffend gebruik te maken.

Moet de toren, als derde bestemming, op eene duin gebouwd worden, dan neme men nog bovendien de vier navolgende voorzorgen te baat: a.) Den bodem der gracht te bestraten, zoo daartoe mogelijkheid is, ten einde het wegwoelen van het zand te beperken; ten zij dat men den toren met deszelfs contrescarp op een eenig doorlopend voetstuk van metselwerk bouwde. b.) Dat deze bodem, niet bestraat wordende, alsdan met en benevens het terreplein des bedekten wegs, de taluds, banketten, borstweringen en glacis met eenen vetten, en door zoden overdeekten of bezaaid wordenden grond overdekt, en bovendien de glaciën met hak- en opgaand hout beplant worden. c.) Dat de hellende vlakken van het glacis verlengd worden, mits overdekt of bezaaid naar gezegde

manier, tot aan hare snijdingen met de plans of oppervlakken van de tegenhellingen der omringende duinen, opdat het benedenste of den voet der glaciën, zoo min mogelijk, door de winden en het verloop der zandvlakken aangedaan worden. d.) Dat de kruin en de staart der glaciën, door staketten worden afgezet, welker tusschenruimte of gordels met riet voorzien worden, om de verzanding te beteugelen, en daardoor de beplantingen beschuttende, dezelve tijd en rust tot een wortelen en tot aangroei te verschaffen.

« De Minister van Oorlog,
(was get.) Hertog DE FELTRE.»

Voor amptiatie,

« De Inspecteur en Chef voor de revisiën,
Secretaris-Generaal van den Minister,

(was get.) FRIRION.»

Behalve deze (1), door Napoleon goedgekeurde model-torens en daartoe betrekkelijke bepalingen, is door denzelfden oorlogminister, in 1811, nog eene Instructie uitgevaardigd, betrekkelijk twee schetsen of modellen (n°. 4 en 5) (2) van niet bomvrije, gewelfde torens, bestemd om als defensieve wachthuizen in de binnenruimten der kust-batterijen gebouwd te worden, luidende deze Instructie almede woordelijk:

« Zijne Majesteit heeft de konstruktie van bomvrij gewelfde *tours-modèles* bevolen, ten einde daarmede de verdediging van de voornaamste onzer kustbatterijen te verzekeren, om als reduit op de eilanden te dienen, of de uitstekende punten eens bergachtigen lands daarmede te bezetten.»

« Overeenkomstig de bevelen van Zijne Majesteit, is aan de Directeuren der fortificatiën, eene Instructie met eene daartoe betrekkelijke plaat, waarop drie modellen van gewelfde torens, overgelegd.»

« De gevallen voor de toepassing van gewelfde torens, bepaald zich tot een klein getal.»

« Inderdaad is het blijkbaar:»

« 1°. Dat de groote kosten tot den opbouw dezer torens, niet toelaat, om er voor alle punten te stellen, waar de stichting daarvan noodzakelijk geacht wordt, en zelfs kan nog een toren van model n°. 5, hoewel de kleinste, buiten evenredigheid van het daarmede beoogde doel, blijven.»

« 2°. Bestaan er slechts enkele gevallen waar een toren aan de bomwerpen is blootgesteld, of wel het vuur van een stelling nemend eskader hebbe te doorstaan.»

« 3°. Verscheidene kustbatterijen zijn in moerassige bodems opgeworpen, of ook op steilten, ver van de naakbare stranden, en kunnen dus niet het doel van eenen onmiddelijken aanval uitmaken.»

« 4°. Er bestaan een groot aantal secondaire of hulp-batterijen, voor vijandelijke infanterie genaakbaar, maar tegen welke de vijand geen kanon kan aanwenden, en die zelfs met eene geweervuur-verdediging zouden kunnen volstaan.»

« In deze verschillende omstandigheden, is het voldoende, dat der bezetting van de batterij een zeker punt verschaft worde, uit hetwelk zij den vijand kunne beschieten, en een vernagelen des geschuts beletten.»

« Een gekreneleerd blokhuis, in den vorm van eenen toren

(1) Zie Bijlage I.

(2) Zie Bijlage II.

7. D. N°. 4.

der derde soort, maar niet bomvrij gewelfd, en zonder plate-forme, schijnt dit doel genoegzaam te zullen bereiken.»

« De toren n°. 4, fig. 50—52, en n°. 5 (1), deze instructie vergezellende, geven de vereenvoudigingen van de *tour-modèle* n°. 5 aan; aangemeten naar het gewigt en de afzonderlijke stelling der batterijen.»

« Elk dezer torens bevat een klein wachthuis met britsen voor 10 à 12 man, een vertrek voor den gardien der batterij en eene kleine kruidkamer.»

« Dezelve is door eene gracht omgeven met eene slapende en ophaalbrug.»

« Een glacis met de uit de grachten voortkomende gronden gevormd, dekt een gedeelte des metselwerks, en laat den schietgaten de werking en benoedigde beheersching toe.»

« De toren n°. 4, fig. 50—52, moet voor reduit der afgezonderde en van hulp ontblootte batterijen dienen.»

« Binnen dezen toren dient de boven-étage tot wachthuis en logement voor den gardien; gelijkvloers heeft men magazijntjes voor buskruid en levensmiddelen, alsmede den regenbak.»

De toren n°. 5 heeft alleen een rez-de-chaussée, voor de opneming van het buskruid, de logering der troepen en des wachters; hij vervangt het gewone wachthuis der kustbatterijen, en heeft noch regenbak, noch magazijn voor levensmiddelen: daar dezelve slechts door een klein getal manschappen bezet wordt, veronderstelt men dat hunne levensmiddelen op de broodplanken, en het benoedigde water in eene teerton, of ook wel in verglaasde potten bewaard zij.»

« Om de verdedigers tegen elken brand te behoeden, is dit bewoonde gedeelte door een ligt gewelfje overtoegen, waarboven men een gewoon dak aanbrengt.»

« Dit dak zal voornamelijk in de noordelijke gedeelten des lands van nut zijn, als waar de sneeuw en de gedurige regens, anders veel onderhoud aan de plate-formes zouden vorderen. Het zal welligt voordeelig zijn, in deze gewesten, zelfs de plate-formes der gewelfde torens daartegen te beschutten, mits deze bedekking zoodanig in te rigten, dat het vuren van deze boven-platten er niet door benadeeld worde.»

« Het overzigt der kosten voor de torens n°. 4 en 5, geeft voor de eerste 12,000 en voor de tweede 8000 franken, waaronder begrepen één zesde daarboven voor kustwerken en onvoorzene uitgaven: deze uitgave overschrijdt niet de aangewende kosten voor de wachthuizen, kruidkamers en afgezonderde regenbakken binnen de gewone batterijen, en men bekomt nog de volgende voordeelen:»

« 1°. Dat men door deze bouwingen tegen verrassing gedeekt is;»

« 2°. De verdediging der batterij te verzekeren;»

« De middelbare begrooting hier voorgedragen wordt overschreden:»

« 1°. In zoodanige gevallen dat men, wegens weeke bodems tot heiwerk genoodzaakt wordt, of wel dat men in de rots moet uithouwen; omstandigheden, welke de kosten dezer ge-

(1) N°. 5 wederom *gelijkvormig* met n°. 4, of fig. 50-52, zijnde, achteden wij het overbodig, daarvan hier eene teekening te geven, terwijl wij ten overvloede in de kolom *aanmerkingen* der hierna volgende tabel, de wetenswaardigste afmetingen van n°. 5 zullen aangeven.

wone bouwingen op dezelfde punten, tot een verhoogd cijfer brengen;»

« 2°. Telkens wanneer het noodzakelijk geacht wordt, het weerstandsvermogen des torens, ten behoeve der batterij, met palissaderingen, gekreneleerde muren, eene gracht te verhooggen, of veranderingen aan de bestaande batterij aan te brengen.»

« Deze werken, van de plaatselijke aangelegenheden afhangende, kunnen geen deel der algemeene kosten-schatting uitmaken, en moeten voor elke batterij veranderen.»

« Deze gekreneleerde blokhuisen, daarvan de eigenschap eener geschut-verdediging en wederstand tegen de bommen uitzonderende, bieden te naastenbij dezelfde nuttigheden voor de verdediging aan, als de *tour-modèle* n°. 5. Men verwijst aangaande toepassingen, naar de Instructie voor de *tours- en redoutes-modèles* gegeven.»

« De Minister van Oorlog,

(was get.

« Hertog DE FELTRE.»

Deze *tours-modèles* werden nog vergezeld door de ontwerpen van twee *redoutes-modèles* met bomvrije, defensieve kazematten, dragende mede tot opschrift: « *adoptées par Napoleon.* » Fig. 53 en 54, stellen den platten grond en de doorsnede van de *redoute-modèle* n°. 1, in al hare wetenswaardige onderdeelen voor, en daar n°. 2 gelijkvormig maar kleiner is, zoo zal het niet noodig zijn, van deze laatste, zijnde mede een gebastioneerde vierhoek, hier de afmetingen aan te geven; overigens de enveloppe, brug en ingangen, gelijkvormig aan n°. 1, of fig. 53 en 54.

Het tracé dezer redouten is geenszins voordeelig te achten. Trouwens, behalve de bedenkingen, welke de Fransche ingenieurs zelve reeds tegen deze miniatuur-bastions ingebracht hebben, kan men daar nog bij voegen, dat deze scherphoekige, kleine bastions, voor geene bekwame kazemattering geschikt zijn, in de keelen getrangleerd, en alzoo van eene zwakke boven-defensie; de kapitale wordt slechts door 2 collaterale stukken der kanon-kelders verdedigd, die even spoedig door den vijand, uit *a* en *b*, fig. 55, vernield worden, en men ziet ten duidelijkste dat van al de geschutkrachten, welke men in dit bastionvormige reduit zoude kunnen opstellen, er slechts zeer weinige tegen elk bedreigd punt dezer enveloppe vereenigd kunnen worden, zoodat die tracé, in alle deelen, oneindig minder voor eene grootsche en zich concentrerende verdediging geschikt is, dan het kruisvormige, of zoogenaamde Grieksche kruis, waarover nader zal gesproken worden. In het algemeen houden wij de gebastioneerde vier- en vijfhoek, tenzij met polygoonszijden van ten minste 560 à 400 ellen, zoowel bij de landverdediging als aan de kusten, van weinig meer kracht en waarde te zijn, dan de gewone groote redouten, hetwelk ook trouwens de ervaring dikwerf bevestigd heeft, onder andere nog tijdens de verovering onzer Oost-Indische bezittingen in 1811.

Alvorens van dit onderwerp af te stappen, meenen wij nog de navolgende opmerkingen van den generaal *von Hoyer* mede te moeten deelen, die, na een kort verslag van de *tours-modèles*, n°. 1—5, gegeven te hebben (1), daarbij als ahangsel, onder andere, het volgende zegt:

(1) Zie *Neues Magazin für Befestigungskunst und artillerie*, 2e H., St. 61—63.

« Men ziet hier de schoonste regtvaardiging voor de grondstellingen van *Montalembert*, waarvan de waarheden en toepassingen, vroeger miskend en bestreden, meer en meer veld winnen. Dan, door slechts gedeeltelijk zijne denkbeelden te volgen, zijn ook de daaraan toegebragte wijzigingen, hier niet gelukkig. De vierhoekige toren n°. 1, heeft 12 ellen binuenzijde, en alzoo eene binnenruimte van 144 vierkante ellen. Deszelfs omvangsmuur, boven de grondmuren, bevat 970 kub. ellen. Tot de verdediging draagt de bemuurde en van boven geheel opene plate-forme 4 zware stukken, die aan het strand, door het vuur der vijandelijke schepen, zelfs reeds door de boogschoten, en althans bij eenen aanval van de landzijde, door weinige daarop geworpene bommen, geheel buiten verdediging gesteld worden. Daarin met geringe inspanning geslaagd zijnde, zal de aanvaller ook weinig zwaarigheid ontmoeten om met eenige kanonschoten van het glacis den omvangsmuur te openen, en de bezetting tot de overgave te dwingen.»

Geheel anders zal zich dit bij eenen ronden toren toedragen, welke bij gelijke binnenruimte, inwendig eene middel-lijn van nagenoeg 15,50 el lengte bekomt, en alzoo de buitenmuur eenen omvang van omtrent 54,96 el, waardoor men 9 à 10 stukken daar binnen kan opstellen, terwijl elk kruinpunt des bedekten wegs, door 2 neven elkander staande stukken eener zelfde étage, kan getroffen worden, in de veronderstelling dat de gracht 8 à 9 ellen breedte behoude en de bedekte weg 4 ellen, mitsgaders dat de embrasuren, naar de kunst gekonstrueerd, een veld van 54° beschieten, en met de voldoende afstanden van 5 ellen, midden op midden komen. (Zie *Montalembert, Fortific. Perp., tom. II, p. 160*). Bekomt nu de toren twee étages, zoo kan elk punt van gezegden kam, door vier stukken getroffen worden. Een voordeel hetwelk met den vierhoekigen toren, bij gelijke hoeveelheden metselwerk, niet bereikt kan worden.»

« De aanwending der *Machicouli's* is dan alleen te billijken, wanneer de vooruitstekende borstweermuur tegen het vijandelijke geschut gedekt is, daar hij anders dadelijk afgekamd wordt. Zijn alsdan in de beneden-étage geene sterk duikende schietgaten aangebragt, die volkomen den voet bereiken, zoo is de toren aldaar genaakbaar. Overigens zijn de machicoulis met genoemde voorzorg, tot het beschermen van den voet des torens aan te bevelen.»

Behalve deze opmerkingen komt, onzes inziens, nog in overweging:

1°. Dat het gewelf, hetwelk uit de zwaarte der regtstanden en begrooting op 5 voet dikte schijnt geschat te zijn, geenszins zonder eene bedekking van ten minste 1 el aarde, als bomvrij te achten is.

2°. Dat deze torens in het algemeen, het groote gebrek behouden, dat de gewelven den buiten- of schildmuur tot regtstand hebben, waardoor eene snelle instorting bij het bresschieten ontstaat, aangenomen dat deze bouw de dreuning van een aanhoudend geschutvuur op de étage en plate-forme kunne doorstaan, hetwelk bij deze geringe afmetingen, niets eens door proeven bevorens bewezen is. Eenige weinige treffende bommen en kanonschoten, zouden dan deze ingenieuze kon-

structie in haren tegenwoordigen toestand, waarschijnlijk een goed regt doen wedervaren.

3°. Dat het treffen des borstweermuurs door een' enkelen kogel, al ware zulks ook met een boogshot, ten gevolge der verspreiding van steenstukken, de geheele bediening op den Altan met verwonding en buiten gevecht stellen, bedreigt.

4°. De wijze, waarop de borstweermuur op hardsteenen consoles rust en vooruitspringt, om met de machicoulis op den voet des omvangsmuurs te zien, is kostbaar en minder hecht dan een trapswijze met boogjes vooruit werken, gelijk men dit bij de oude burgten, fig. 55, 56, 57 en 58, waarneemt; hetwelk ook niets moeilijker is om door een bekwamen metselaar uitgevoerd te worden.

Door den toren n°. 1, of fig. 45—49, eenen ronden vorm te geven, met een straal gelijk de halve diagonaal = 8,12 $\sqrt{2} = 11,48$ el, en eene gelijke hoogte van 8,77 el, kan dezelve de inrigting van de fig. 59, 60 en 61 bekomen, waarbij de gewelven der geschut-kazematten reeds regtstandig op den schildmuur komen te staan, terwijl de plate-forme met eene aarden borstweer van 4 à 5 elzwaarte kan voorzien worden, waarachter een zwaar kanon op cirkel-affuit en twee lange houwtiers. De gemeenschap naar de plate-forme kan door middel van eenen wenteltrap, van boven door eenen halven koepel gedekt, daargesteld worden. De étage behoeft slechts met 4 vuurmonden bewapend te worden, zijnde de overige embrasuren als zoo vele *voorbereide* stellingen te beschouwen, waarop men deze vuurmonden in alle rigtingen kan aanwenden. Men kan zich door kleine traversen van aard- of zandzakken, mits steil gestapeld, om niet te veel ruimte in te nemen, en dus slechts ter dikte van 1 à 1,50 el, eenige dekking op de plate-forme, zie fig. 61, *p, p, p*, verschaffen, tegen eene vijandelijke granaat of bom, welke toevallig daarop mogt geworpen worden. Bovendien bieden deze zand- of aardzakken, tevens een geschikt middel aan, om beschadigingen aan de borstwering of muren te herstellen, als ook om de vuurpijlen te smoren.

Men zal van de étage een zelfde punt der glacis met 2 vuurmonden kunnen treffen, en alzoo met de stukken op de plate-forme, te zamen door 4 vuurmonden, behalve het geweervuur. Trouwens, in dit geval heeft men, wanneer *EF*, fig. 59, de afstand van 2 stukken midden op midden = 5 el is, de grachtbreedte = 8, en die des bedekten wegs = 1,50 à 1,75 el, waardoor $AB = AD = AC = 20,98$ el, heeft men $BC = \frac{EF \times AC}{AF} = 11,54$ el; maar met elk der vuurmonden bij *E* en *F* een gezigtshoek $DED' = 54^\circ$ beschietende (1), heeft men, om *BD* te vinden, den halven hoek $DED' = DEB$ of $p = 27^\circ$ zijnde, $\sin. EDA = \frac{AE}{AD} \sin. p$; hierdoor den hoek EDA of $\alpha = 11^\circ 12'$ en dus ook den hoek EAD of $\beta = 15^\circ 48'$ bekend zijnde, vindt men door logarithmen $BD = AD \times 2$

(1) *Montalembert* geeft bij zijne ronden torens, aan de embrasuren een horizontaal rigtveld van 52 tot 62°, bij gelijke muurdikten, met welke verwijding de stukken onder de kazematten, van ruim 3 ellen breedte en 3 ellen hoogte, nog kunnen bediend worden.

$\sin. \frac{1}{2} \beta = 5,75$ el: waaruit volgt dat van $BC = 11,54$ el, door de aslijnen AB en AC bepaald, een gedeelte $2 BD = 11,50$ el uit E en F beschoten wordt.

De toren, fig. 59—61, zoude, volgens eene daarvan gemaakte begrooting van kosten, slechts $\frac{1}{5}$ meer kosten dan de grootste der *tours-modèles*, n°. 1, of fig. 45—49. Daarentegen is de vierkante binnenruimte $= (11,48)^2 \times 5,1416 = 415$ vierk. ellen, waarvan voor de regstanden en trap nog afgaan 85 vierk. ellen, en alzoo de overblijvende binnenruimte van 528 vierk. ellen, nog ruim het dubbel van die der Fransche tour-modèle n°. 1.

Ten einde het flankement op eene andere wijze bij deze soort van kleine torens, langs den voet te behouden, hebben sommigen den vorm, fig. 62 en 63, aanbevolen; maar men ziet ten duidelijkste dat de gedeelten abc en gh , bij den voet aldaar voor horizontale bestrijking, nog ongenaakbaar blijven, tenzij men ook op de andere hoeken, bij def dergelijke bastionvormige uitsteken aanbrengt, waardoor het doel dan nog onvolkomen bereikt wordt; vorderende bovendien deze hoeken zware massive metselwerken, en men behoudt in beide de gevallen van fig. 62 en 63, nog slechts de gebrekkige vierhoekzijdige verdediging, waarbij de sectors op de hoeken in het geheel niet of op eene onvolledige wijze verdedigd worden. Men zal, wel is waar, de gewone schietgaten reeds eenen aanmerkelijk duikenden zool kunnen geven, maar bij zware muren, kan men op deze wijze nog moeilijk den voet des muurs bereiken, en een ondernemend vijand zoude zich wederkeerig van dezelve kunnen bedienen. Voordeelijker schijnt het dan nog, op de hoeken eens vierkanten gekazematteerden torens van de oude, uitspringende steenen schilderhuizen, fig. 64, gebruik te maken, hebbende gemeenschap met de étage, waardoor tevens eenig flankement ontstaat.

Men kan de plate-forme, namelijk die helft, welke het meest aan het vijandelijk artillerie-vuur blootgesteld is, ook in den geest van onze vroeger voorgedragene ontwerpen van gewelfde batterijen bouwen, zie fig. 61, waartoe de regstanden der beneden-étage slechts doorgetrokken worden. De tegen het aangrijpen der kogels en projectielen afgeronde gedeelten bij a aldaar mede gewelfswijze, ter dikte van 1,15 à 1,50 el gemetseld, worden even als het bovenvlak der kazematten zelve, met lood of zink tegen inwating beveiligd. Fig. 60 stelt dezen bouw in doorsnede voor. De borstwermuur b ter dikte van 2,50 en ter hoogte van 0,95 el boven de plate-forme opgetrokken zijnde, wordt de ronding des gewelfs, bij a nog ter dikte van 1 el, door aard- of zandzakken cc , boven de blindering der embrasuren gedekt. Het gewelf behoudt van boven ten minste eene dikte van 3 rollagen of ongeveer 1,15 el.

De toren van den zeekant of van eene bepaalde zijde, het meest aan het vijandelijk artillerie-vuur blootgesteld zijnde, kan men de cirkels, welke de buitenste en binnenste omvangslijnen vormen uit twee verschillende middelpunten trekken, zie fig. 65, en de zijde a van het dikste metselwerk, namelijk van 5 ellen, naar die meest blootgestelde zijde keeren, terwijl de verdunde schildmuur bij b , van slechts 2 ellen, naar den minder voor aanval blootgestelden kant, gekeerd wordt. Met de borstwering, hetzij van aarde of steen, kan men gelijkerwijze te werk gaan.

De heer *Pertusier*, officier der rijdende artillerie bij de koninklijke garde, heeft in 1820 een werk in het licht gegeven, getiteld: *La fortification ordonnée d'après les principes de la stratégie et de la balistique modernes*, in 8°, met Atlas, waarin hij, benevens vele heldere blikken, in het gebied der krijgshouwkunst, ook de kruisvormige, bomvrije, defensive reduits, binnen groote redouten en forten, gadeslaat, en over deze, zoo in haren meest eenvoudigen toestand, als wel over de ontwikkeling, waarvoor dezelve vatbaar schijnen, zijne denkbeelden heeft voorgedragen. Wanneer men het wijde veld, waarin deze verdienstelijke officier, op het einde van zijn werk, onzes erachtens, is afgedwaald, door namelijk met dit hoogstvoordeelige tracé, buiten het gebied der redouten en forten te gaan, uit hoofde hij het op eene al te groote schaal tracht toe te passen, ter zijde laat, maar zich eenvoudig tot de caserne défensive minimum en het tweede of daarop volgende ontwerp bepaald, mits ook eenige gebreken in den vorm der enveloppe, de geringe dekking des metselwerks en in de verdeling der gewelven verhelpt, zijn voorzeker deze eerste schetsen zeer belangrijk, en als eene niet onvruchtbare toepassing der Montalembertsche denkbeelden te beschouwen, gelijk dan ook daarvan, in dien geest gewijzigde toepassingen bij laatstelijk gebouwde, nieuwe vestingwerken in Duitschland aangetroffen worden (1). Trouwens de voordeelen van dit tracé, fig. 66—68, boven vele andere, en vooral ook boven die in fig. 55 en 54, bestaan hoofdzakelijk daarin:

1°.) Dat de kazematten regelmatig kunnen verdeeld worden, en alle behoorlijk verlicht, ruim en bewoonbaar zullen zijn; zelfs kunnen de geschut-kazematten met eene doelmatige wijziging in de verdeling, regtstandig op den omvangs- of schildmuur gebouwd worden.

2°.) Dat deze vorm eene hardnekkige, voetstapsche verdediging toelaat; zijne kracht voornamelijk ook alsdan ontwikkelende, wanneer de belegeraar de enveloppe ergens zoude durven bekroonen, in welk tijdperk de bastionvormige reduits, fig. 55, schier als verloren te achten zijn, uit hoofde zij hare geschutkrachten niet genoeg kunnen vereenigen, en met groote overmagt omvat worden, terwijl een, zich hier, namelijk bij ontwerp fig. 66—68, in de enveloppe vastzettende, belegeraar allerzijds en met groote krachten, in het front en van ter zijde, uit het reduit bestookt wordt.

3°.) Uit hoofde deze vorm beter dan eenige andere toelaat, om, niet alleen op het glacis, maar ook op een punt vóór hetzelfde, veel vuur te vereenigen.

4°.) Dat de vuurmonden op de plate-forme, mits aan dezen aarden borstweringen gevende, beter tegen de ricochet- en enfileerschoten gedekt staan, waartegen bovendien eenige traversen van schanskorven, aardzakken, enz., kunnen aangebragt worden.

(1) De generaal *von Hoyer* heeft het werk van den heer *Pertusier* met eene Hoogduitsche vertaling en vele toelichtingen, zijne diepe kennis en scherpzinnigheid kenmerkende, verzeerd, hetwelk door de Ingenieurs met veel belangstelling ontvangen en geraadpleegd wordt.

8°.) De uitbreiding dezer kruisvormige reduits, voor grooter bezetting en meer geschut, bestaat minder in het vergrooten van de cirkelvormige dom of kern, dan wel in het verlenen of uitrekken der vier haar flankerende vleugels *v, v, v, v*.

Wij bepalen ons hier met slechts een *minimum-tracé* voor 400 à 450 man te geven, zie den platten grond fig. 66, en de doorsnede fig. 67 en 68, hetwelk wij der overweging overlaten; daar het goede en gebrekkige daarvan, naar hetgene wij reeds van de algemeene denkwijze over eenige ontwerpen hebben medegedeeld, als van zelve in het oog vallen, en aangaande eene meer uitvoerige beschrijving van de onderdeelen, naar het genoemde werk zelf verwijzende, waarbij de ontwerpen in oude fransche voetmaat zijn aangegeven. Alleen laten wij hier nog een gedeelte van het tweede hoofdstuk zijns werks volgen, aangezien daarin het doel des schrijvers geheel ligt opgesloten, luidende het daar woordelijk:

« Trouver une caserne défensive, susceptible de recevoir par des gradations successives, depuis cinq cents hommes et au-dessous, jusqu'à un nombre quintuple du premier; capable de se suffire à elle-même, c'est à dire, qui contienne toutes ses munitions de guerre et de bouche; constituée de telle sorte que l'ennemi ne puisse l'emporter que par une attaque en règle, quand encore elle serait établie sur un site partout accessible; en état, par conséquent, de résister au canon, soit par l'épaisseur de ses murs, soit par le secours d'un masque qui dérobe ses maçonneries, au moins sur une partie de leur hauteur;» tel est en abrégé l'éconcé d'un problème mis au concours par le comité de fortifications, il y a quelques années, et qu'il recommande avec un intérêt particulier aux calculs de la méditation.»

« Ce sujet, beaucoup plus riche et vaste qu'on pourrait le croire au premier aperçu, mérite à tous égards que l'esprit spéculatif s'exerce à vaincre les difficultés dont il s'enveloppe. En effet, une caserne défensive qui remplirait les nombreuses conditions renfermées dans ce peu de mots, pourrait au besoin tenir lieu de poste retranché. Employée comme réduit, elle ajouterait infiniment à la valeur d'une place, en lui fournissant les moyens de prolonger la défense; d'intimider l'ennemi lors même qu'il serait parvenu au haut de la brèche; soutiendrait le courage de la garnison par une confiance raisonnée, jusqu'à l'instant critique de la capitulation; enfin, l'autoriserait à dicter cette capitulation en termes toujours honorables.»

VII.

Gekazematteerde redouten naar DUFOUR.

De overste *Dufour* heeft eenige gekazematteerde redouten voorgedragen, welke de aandacht verdienen. Zijnen gebastioneerden vierhoek gaan wij met stilzwijgen voorbij, wijl dezelve veel overeenkomst, en dus ook dezelfde gebreken, heeft met die in fig. 53 en 54; te meer, daar de veelhoekzijde er 20 ellen minder lengte heeft. De wijze hoedanig aldaar op de plate-forme der courtines, de geschutstellingen overwelfd zijn, zoude nogtans aanbeveling verdienen, wanneer deze gewelven minder hoog, voor geschut op belegering-affuiten en het helende profiel met het verhemelte (intrados) der gewelven aan de buitenzijde bij *q*, fig. 70, meer tegen het aangrijpen der kogels beveiligd was. Ditzelfde denkbeeld komt ook in zijne

gekazematteerde redoute voor, waarvan fig. 69 en 70 den platten grond en de doorsnede voorstellen.

Deze redoute heeft 44 ellen zijde en is met 4 gekazematteerde stukken bewapend, namelijk op elk der twee facen, welke alleen tegen het vijandelijke artillerie-vuur moeten optreden met 2 dezer vuurmonden, terwijl de beide andere zijden alleen voor geweervuur gekreneleerd zijn. De zamenstellende deelen zijn als volgt: *a*. de gedekte batterijen; *b*. de gekreneleerde galerijen, waaronder de magazijnen voor levensmiddelen aangebragt zijn; *c*. keukens; *d*. logementen voor de soldaten; *e*. dito voor de officieren; *f*. buskruidmagazijntjes; *g*. gemakken; *h*. regenbakput; *i*. brandhok.

De door *Dufour* ontworpen, gekreneleerde toren, met machicoulis voor 40 man, bestemd om op een' steilen bergtop, of op eene rots gebouwd te worden, waartegen bezwaarlijk geschutvuur aangewend kan worden, is niets anders dan eene wijziging of verkleining des, reeds door ons beschrevene, Carlbergschen toren, fig. 14 en 15, waarom wij ons onthouden daarvan eene nadere beschrijving te geven.

Bij het bekleeden der buitenranden van de embrasuren en andere hoeken, door het vijandelijk geschut te treffen, raadt *Dufour* de gebakken en ook de tufsteenen aan, als zijnde minder gevaarlijk voor het verspreiden met steenstukken, dan den hardsteen. Hij haalt ook voorbeelden aan van de groote inspanningen welke vereischt worden om *afgeronde*, zware muurwerken door geschut te vernielen.

VIII.

Over de Maximiliaansche torens en het geretranceerde kamp te Lintz, fig. 71—77.

De Franschen hebben deze torens, en hoofdzakelijk het *doel* dat men zich bij Lintz daarmede voorstelt, aan hunne gewone kritiek onderworpen, en dit als geheel gemist voorgedragen. Bij den eersten opslag zoude men zich nogtans geneigd gevoelen, aan de denkbeelden toe te geven, welke een Fransch ingenieur-kapitein, de heer *Allard*, naar plaatselijke opsporingen of bescheiden, heeft in het licht gegeven (1); maar terug ziende op den geest van bedillen, welke zoo vaak doorstraalt, wanneer het *niet* Fransche gewrochten des vernufts geldt, zal men omzigtig moeten te werk gaan. Lintz is voorzeker door den aartshertog niet blootelings als «un lieu de REFUGE pour une armée battue» beschouwd; maar het is uit den aard der zaak eene allergewichtigste stelling en een groot bruggenhoofd, evenzeer bestemd om offensieve als defensieve concentratiën te begunstigen; voornamelijk echter, om bij offensieve operatiën, eene vrije gemeenschap met Bohemen te behouden en geleedene verliezen te herstellen. Tot deszelfs verdediging behoeft, in verre na, geen geheel legerkorps gebruikt te worden, en is aldaar ook geenszins voor eenen veldtogt verloren noch gearanalyseerd, zoo als de kapitein *Allard* voordraagt; en zijn alzoo de hoofdstellingen reeds zonder grond, dan zal men ook van het overige wel wat mogen uitmeten. De

(1) Zie *Notice sur les Tours Maximiliennes*, gevoegd achter het meergenoemde werk: *Mémoire sur la défense et l'armement des côtes*, in 8°, Paris, 1837.

bevestiging van de kern dezer stelling, zijnde Lintz (1), schijnt bovendien nog steeds het doel der Oostenrijksche regering te zijn, en door in tijd van oorlog de intervalles der torens, courtineswijze, door middel eens bedekten wegs, met palissaden en verdere beletselen voorzien, in te rigten, zullen deze versterkingen voorzeker de, in deze omstandigheden door de Franschen zoo hoog aangeprezen en op ettelijke plaatsen door hen aangebragte lunettes, in wederstands-vermogen niets onderdoen, gelijk dit ook uit de laatstgenoemde, en reeds medege-deelde proeven, in November 1856, eenigermate schijnt te blijken. Thans toch, moet een aanvaller, konde hij de courtinestelling in het front bedwingen, ten minste 6 torens achterevo-lgens veroveren, om zich bij de minste tegenspoeden niet zijde-lings onder derzelve vernielende werking te zien verdringen of verpletteren, en zal zich dus bevorens van eene zeer groote veilige achterwaartsche gemeenschap of trouée moeten verzeke-ren. Overigens is het welligt eene waarheid, dat men, om aan het lievelings-denkebeeld van den aartshertog te voldoen, in het versterken van Lintz, daar is begonnen, waar men had moe-ten eindigen, en dat men, in plaats van onmiddellijk met de ruime bevestiging der kern aan te vangen, nu reeds te veel aan de onderdeelen of aan den buitensten kring besteed heeft, hetwelk eene vertraging in het eigenlijke of groote werk zoude kunnen te weeg brengen en bij gevolg tot halve maatregelen leiden.

De kapitein *Allard* zegt: « met dezelfde kosten (zonder ze nogthans te noemen) aan de 52 heele en halve torens, tot de bevestiging van het geretrancheerde kamp gebezigd: « avoir pu faire autour de Lintz les deux tiers d'une enceinte avec profil *Vauban* (?), et obtenir, avec un tiers de dépenses de plus, une place de 13 bastions unis par des fronts de 550 mètres. Ce rapprochement peut servir à apprécier le mérite des fortifications détachées, etc.» Hierbij is echter vergeten aan te stippen, dat men niet dan met ongemeen groote kosten, de vestingwerken van Lintz zelve, tegen de hoogten des linker Donau-oevers zal kunnen defileren, namelijk door dezelve schier geheel uit eene gekazematteerde defensie daar te stellen, of een zeer groot relief te kiezen; alsmede dat de aankoop der, tot deze bevestiging benoedigde eigendommen en de te doene afbraak, aan de Oostenrijksche regering veel meer dan de vestingwerken zelve zoude kosten, en voorzeker meer dan het dubbel der thans aan het kamp besteedde sommen. Wij lezen, in het voorbijgaan tevens, in hoe verre deze schrijvers met het aanhalen der *Vaubansche* bevestigingswijze en zijne polygoonszijde

(1) *Lintz* kan men als de hoofdstad van het hooge of opper-gedeelte van Oostenrijk beschouwen, liggende aan den regter-oever des *Donau's*, (17 mijlen van *Passau*) op eenen sterk golvenden bodem. Benedenwaarts worden de oevers vlakker. De stad vormt eenen rechthoek van ongeveer 400 ellen lengte en 250 ellen breedte, regelmatig gebouwd met eene groote markt-plaats. Zij heeft 2 poorten, 2300 huizen en ruim 20,000 inwoners, waarvan 3000 in het gedeelte links, van den *Donau*, genaamd *Ufer*. Men voert er een' grooten handel in koorn en allerlei levensmiddelen, ook in brandhout, enz. Eene verkenning van *Lintz* tot *Passau*, langs den *Donau*, vindt men in het *Journ. des Sc. Milit. Nov. 1837*, n°. 59, pag. 161—163.

van 550 ellen, als vertegenwoordigers van dezen tijd, in de kunst van versterken mogen optreden, en bij gevolg ook in de beoordeeling van vreemde versterkingswijzen. Intusschen ge-loven wij niet, dat een, door de Fransche ingenieurs zelve berekend weêrstandsvermogen van hoogstens 4 à 5 weken, mits-gaders het op die oude methode alleen spelende spreekwoord: « *chemin couvert perdu, tout perdu* » de vreemden in zoo-danige voorstellen nog iets aanlokkelijks zal doen vinden.

Met dat al zijn wij geenszins van gevoelen, dat eene we-zenlijke moderne en ruime bevestiging van Lintz zelve, naar denkbeelden, of in den geest van *Bousmard*, *Choumara* en *Chasseloup*, met eene gematigde, billijke toepassing van be-proefde, ruime, defensive kazematten en bomvrije etablisse-menten, niet nog op eene meer dadelijke en meer zekere wijze, het verheven doel des aartshertogs zoude zijn bereikt ge-worden, en naderhand had men het bruggenhoofd, in den geest van *Rogniat*, met minder kosten en naar de plaatselijke aangelegenheid gewijzigd, kunnen toepassen en uitbreiden, waarvan alsdan het versterkte Lintz als een groot reduit ware te beschouwen. Ook den bouw dezer torens, naar het profiel daarvan door den heer *Allard* gegeven, gadeslaande, ont-waart men, ingevolge het afgehandelde, dat dezelve eene zamen-smelting der *Stahlsverdsche* torens, en die, welke voor eenige jaren door de Engelschen gebezigd zijn, maar dat men den voortgang des gekazematteerden bouwaards, naar de be-ginselen van *Montalembert*, en vele schoone werken aan de Rijn-vestingen, daarbij te weinig geraadpleegd heeft: trouwens: men aanschouwt in het profiel, fig. 74, gedrukte, elliptische gewelven, die evenwel niet minder dan 8 ellen spanning heb-ben, en waarvan de buitenste ringvormige, den niet zwa-ren omvangs- of schildmuur tot regtstand heeft, hetwelk, althans bij zoo groote torens, had kunnen vermeden wor-den, door deze buitenste, overwelfde geschut-kazematten regt-standig op den schildmuur te brengen, in den geest der fig. 22, 23, 59, 79, enz.; de voet des torens is niet behoor-lijk beschermd; het gemis eener gracht, hier door een glacis en contre-pente met scherpe kruin vervangen, is mede als een gebrek te achten; de geheelshoogte gemetselde binnen-borst-weermuurtjes der plate-forme zijn bij een treffen der vijande-lijke projectiles, der bediening nadeelig, en waren deze muur-tjes slechts ter halver hoogte gemetseld, en het overige door-zoden of aardzakken steil gehouden, dan zoude het doel even goed bereikt worden; de constructie der affuitage is vernuf-tig, maar eenigermate zamengesteld, en daardoor het vervan-gen welligt moeilijk en kostbaar, ook wordt daartoe zoo veel houts vereischt, dat men, bij een hevig bewerpen met kustvuur en vuurpijlen, voor brand te duchten heeft; de al te zeer verzwakte borstweeer bij de keel, of naar den kant van Lintz, schijnt mede een gebrek, daar zij nu zelfs door veldgeschut, bij een stout doordringen des vijands, van die zwakke zijde, aanmerkelijk zoude te lijden hebben; einde-lijk, de gemeenschap met de plate-forme schijnt ons ook zwak toe, en was waarschijnlijk, door middel van eenen wen-teltrap, in het midden des torens, van boven door eene bom-vrij gewelfde koepel gedekt, zie fig. 78, met den ingang of de opening naar Lintz gekeerd, bereikt geworden.

Met dit al achten wij de meeste dezer gebreken als te ver-helpen, en zouden aan deze torens dan nog verre de voorkeur

geven boven de zoogenaamde *tours- en redoutes-modèles*, als toch steeds aan veel grooter gebreken onderhevig blijvende.

Detail eens torens en zyner bewapening.

De buitenste middellijn des torens aan den voet is 56 ellen, en aan den bovenrand of het kordon des muurs 55,50 el; de hoogte ongeveer 10 ellen, en alzoo de buitenmuur met $\frac{1}{5}$ à $\frac{1}{10}$ der hoogte voor buiten-talud gebouwd. De middelbare dikte van den escarp- of schildmuur is 2 ellen. De bovenbreedte der gracht, op de meeste wijde, is 8 ellen en bij den ingang of keel slechts 4 ellen.

In het middelpunt des torens is de holle cylinder van 5 el middellijn; de ruimte tusschen den buitenwand van dezen cylinder en den binnenkant des buitenmuurs is door eene rij gewelfde pijlers *v, v*, fig. 74, in twee gedeeld; elk van deze gelijk middelpuntige gedeelten, is voor de boven-étage met een ringvormig, bomvrij gewelf overspannen. De kelders of benedenste étage, hebbende dito platte gewelven, maar slechts van halve dikte, dient voor magazijn en tot oplegplaats van allerlei benodigdheden. De tweede of middelste étage is met eenen dikken planken vloer, op zware kantbalken, van de bovenste, of tot verdediging dienende, étage afgescheiden; deze tweede verdieping dient voor logement der *bezetting* (welke men voor elken toren op ongeveer 150 man schat) en bevat de keukens met al het daartoe betrekkelijke, wordende door vensters *tt* in den vorm van embrasuren verlicht; de fournuizen zijn tusschen de twee vensters aangebragt; de rook wordt door blikken kokers naar buitengevoerd. De derde of bovenste étage, de verdedigings étage (*étage de défense*) genaamd, is van embrasuren voorzien en met twee houwtiers bewapend, welke ligt genoeg zijn, om door de bediening van de eene embrasure naar de andere bewogen te worden; deze vuurmonden beschieten den omvang met boogschoten en zien regstreeks op de contrepenste der gracht.

Het hoogste of bomvrije gewelf, met behoorlijke afwateringsvlakken, en tegen inwating, naar de kunst beveiligd, is tot verzekering der bomvrijheid, behalve het 1 els dikke gewelf, nog met 1 el aarde overdekt, en deze plate-forme of bovendak, noemen de Oostenrijksche ingenieurs *Decke*, *Pont* of *Allan*. Deze batterij is door eene excentrische borstwering gedekt, naar de buitenzijde 10 ellen dik, en naar de binnen- of Lintzsche zijde slechts 5 ellen. Rondom en achterwaarts van deze geschutwering, is eene cirkelvormige bedding aangebragt, gevormd door 5 rijen over elkander gelegde balken, in de benedenste en bovenste laag de strekking der koorden van den cirkel-omtrek volgende, en de middelste ingevolgt de stralen. Twee spondingen zijn op het voorste gedeelte dezer bedding uitgespaard, om de raders van het affuitraam spoor te geven.

Bij voorkeur volgen wij nu woordelijk de beschrijving, zoo van de affuiten, als der verschansing van het kamp van Lintz, naar het verhaal van den kapitein *Allard*, waaromtrent wij bij deze inleiding, onze gevoelens hebben medegedeeld, zijnde van de niet ongunstige proeven in November 1856, met deze torens genomen, namelijk met de torens n°. 1 en 52, reeds in het tijdschrift *de Nederlandsche Militaire Spectator*, over Februarij 1857, n°. 8, bladz. 176—177, gewag gemaakt:

Affuitage.

« La pièce qui est du calibre de 24 *à court*, est encastrée dans une poutre *aaa*, fig. 75 et 76, et assujettie par la bande *bb* fixée aux tourillons. Un essieu en fonte, d'un diamètre assez fort, mais creux, a été fixé à cette poutre; il est porté sur deux roulettes *r*, également en fonte, qui marchent dans l'ornière des flasques *c c* du châssis et servent au recul et au mouvement de la pièce. L'entretoise de devant du châssis est retenue par une cheville ouvrière sur une espèce de chariot *d*, dont les quatre roulettes en fonte marchent dans les deux orniers circulaires de la plate-forme, et permettent de transporter la pièce sur un point quelconque de la circonférence. Le châssis repose à l'arrière sur deux montures assez larges, qu'on fait glisser ou qu'on porte lorsque le chariot est mis en mouvement. Entre les flasques *c c* du châssis, est placée une semelle *f* qui a son point fixe au boulon *g*, et qui est supportée comme à l'ordinaire par la vis de pointage *h*. Sur le bout qui dépasse le châssis est fixé un plan incliné *m*, pour diminuer le recul. La pièce porte sur la semelle par un boulon fixé dans la bande en fer *ii*, dont les deux bouts forment une fourche embrassant la semelle des deux côtés. Il y a des trous à différentes hauteurs pour recevoir le boulon. L'ornière du châssis a à peu près 4 pieds et demi de long; le chariot de devant 1 pied de haut, et 1 pied et demi de large. L'entretoise dans laquelle se trouve la vis de pointage peut changer de place pour faciliter un changement subit d'élévation. On opère un changement pareil, mais en sens inverse, par le boulon qui porte sur la semelle.»

« L'affût de l'obusier placé dans l'étage supérieur a été, sous beaucoup de rapports, construit d'après les mêmes principes; le support de devant n'est pas mobile parce que l'affût n'est pas destiné à être mu comme celui de la batterie; les supports de derrière sont assujettis par des boulons, de manière à pouvoir baisser le châssis à volonté. Ce qui distingue surtout cet affût, c'est que les roulettes sont placées sur les tourillons mêmes, et qu'une pièce en fonte, en forme de crosse, est fixée à la pièce; un arrêt se trouve aux roulettes pour arrêter le recul à volonté.»

« Ces affûts sont, ainsi que les tours, de l'invention de l'archiduc Maximilien, et semblent être la partie importante de cette construction; ils font disparaître l'inconvénient reproché de tous temps aux tours, celui de ne fournir qu'un très petit nombre de coups sur un point déterminé. On conçoit en effet, ainsi que le représente le plan, fig. 71, comment à l'aide de leur mobilité et du peu d'espace qu'ils occupent, on peut les réunir en un point quelconque de la circonférence et concentrer le feu de 11 pièces sur le même but. Le mouvement de rotation du châssis autour de la cheville ouvrière du chariot permet de pointer la pièce sous une direction très oblique au rayon de la batterie, sans qu'il soit besoin de faire sortir les roulettes du chariot de leurs orniers.»

« Entre la plate-forme et l'épaulement est ménagée une allée de 1 pied et demi de large environ, pour la circulation des canonniers-chargeurs. Ces canonniers, au nombre de 4 pour toute la batterie, s'élèvent sur l'extrémité de la plate-forme, et engagent et refoulent, en alongent le bras, la charge dans la pièce. Leur rôle est périlleux et difficile; peu d'hommes y sont propres.»

« Les canonniers-pointeurs, au nombre de 6, se tiennent dans l'espace circulaire intérieure à la plate-forme, et s'élèvent sur les gradins de cette plate-forme pour manoeuvrer et pointer les pièces.»

« On arrive de plein-pied à l'étage supérieur de la tour, situé à la hauteur du terrain naturel par un pont-levis *l* disposé à la gorge; de ce premier étage on monte à la plate-forme par un double escalier pratique dans l'épaisseur du mur d'escarpe, et aboutissant, sur la plate-forme, sous une cage dont la hauteur ne dépasse pas celle du parapet, et permet à la rigueur aux pièces de la batterie de tirer par dessus. Cette cage d'escalier, qui continue le parapet sans une différence sensible, est traversée par le chemin de canonniers-chargeurs, lesquels en descendant la dernière volée d'un des escaliers, et arrivant à la volée analogue de l'autre escalier par le corridor qui les sépare, peuvent faire sans interruption le tour de la plate-forme. Deux petits magasins de la contenance de 100 gargousses chacun, sont disposés latéralement à la cage d'escalier, et servent d'approvisionnement aux chargeurs. Un escalier *pp* conduit dans les étages inférieurs.»

« Le cylindre creux au centre de la tour débouche sur la plate-forme par un orifice plus étroit, qui est couvert par un cône en tôle destiné à le garantir contre les projectiles et les intempéries des saisons. Les munitions, affûts de rechange et approvisionnement de toute espèce,

sont transportés sur la plate-forme ou d'un étage à l'autre, soit par l'escalier, soit à travers les puits, d'où on les tire à l'aide d'un système de poulies disposées sur la plate-forme, comme cela se pratique à bord des bâtimens de guerre. Une porte communique à chaque étage avec ce cylindre creux, qui, en temps ordinaire, est transformé en salle de police pour la garnison, ou en magasin.»

« Le garnison de chaque tour est évaluée à 150 hommes, dont 12 canonniers environ.»

(Het vervolg en slot hierna.)

VERBETERING.

In de noot op bladz. 74, staat: de model-toren n°. 10, lees: n°. 1.

EEN WOORD

OVER DE

GEBREKEN EN KWALEN

WELKE ZICH BIJ DE LEGERS VAN ONZEN TIJD VOORDOEN.

Je desire que la discussion de si grands intérêts ne soit ni étouffée par insouciance et la pusillanimité, ni envenimée par l'esprit de parti. Le meilleur préservatif, c'est un désir sincère de servir Dieu, la patrie et le Roi.

GROEN VAN PRINSTERER.

Onder den titel: « *Les races perdues ou qui se perdent* » lazen wij in het *Journal de la Haye* van den 15den dezer (October), een opmerkenswaardig artikel, dat, op eene zeer geestige wijze de schaduwzijde vertoont van datgene, wat men, in onze dagen, VOORTGANG IN BESCHAVING noemt. De anonyme schrijver had zich voorgesteld te betoogen, dat er zich in het maatschappelijk leven eene neiging openbaart, om zich te «ontklassificeren» (om een eigenaardig woord voor dat van «declasser» te stellen, 't welk de schrijver om zijn denkbeeld juist uit te drukken, op eigen autoriteit gebruikt); van daar uitgaande, vraagt hij zich af: « Mais d'où vient ce désir effréné d'améliorer sa position quand même?... » « Quelle est l'origine de cette monstrueuse ambition qui domine les masses, et qui revêt hypocritement toutes sortes de masques et de costumes pour parvenir à son but? On l'a déjà dit: cette origine à sa source dans un principe vraiment généreux et libéral, mais qui a été inhabilement appliqué ou, pour parler plus exactement, dont on s'est trop hâté de faire une application générale. Ce principe est celui de l'émancipation des intelligences. Répandre l'instruction est une bonne chose, sans doute, car ce n'est pas dans l'instruction même que git le mal, c'est dans la séparation que l'on a faite de l'éducation et de l'instruction, deux choses fort différentes, mais qui doivent marcher de front, si l'on veut produire des citoyens utiles et des hommes moraux. » Het vraagstuk op deze wijze voorgesteld, bood een uitgestrekt veld voor wijsgeerige bespiegelingen en bestanddeelen voor een uitgebreid verhoog. De schrijver heeft zich echter beperkt tot eene vlugtige beschouwing, die, humoristisch incengedrongen, welligt niet geheel en al van valsch vernuft is vrij te pleiten, echter de meest in het oog vallende punten van het vraagstuk, beantwoordend toelicht. Zij zijn verloren — zegt hij — die standen in de maatschappij (*ces races*) welke vroeger zoo nuttig en daarom niet minder geacht waren dan die, welke hen

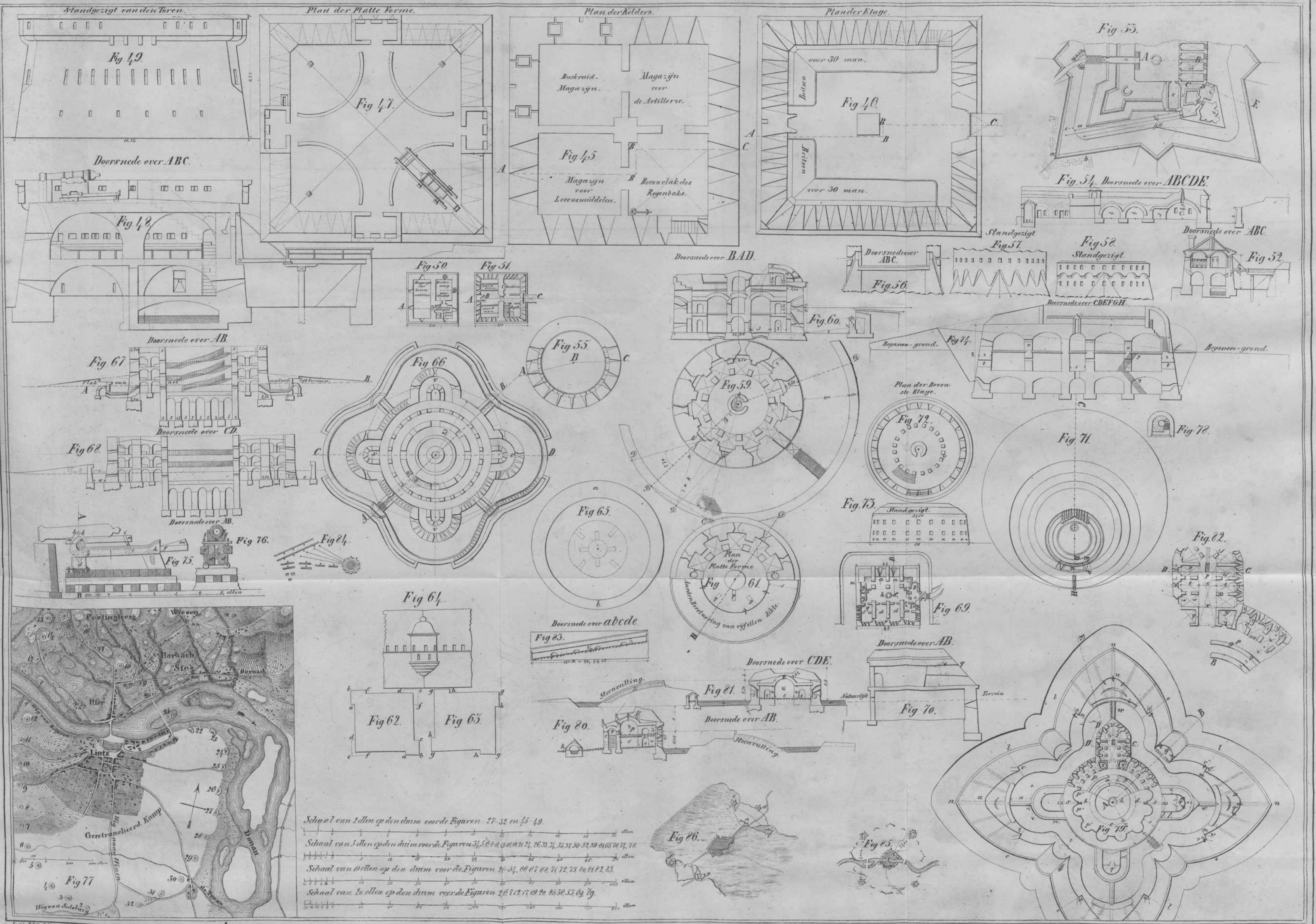
hebben vervangen. De pothuizen der ijverige schoenlappers, die kunstvaardige kousenstopsters, die nederige linnennaaiers, die pratende doch ook dienstvaardige baardscheerders, en die getrouwe bedienden, die oud en grijs in hunne eerste en laatste dienst werden, enz.; zij zijn, in de meeste landen, en vooral in België en Frankrijk verdwenen, en vervangen door andere klassen en hoedanigheden, die dikwerf de ouden doen betreuren en terugwenschen.

Dat artikel gaf ons aanleiding tot nadenken, en tevens stoffe tot soortgelijke bespiegelingen over den militairen stand, in het algemeen genomen; want ook daarbij heeft eene *overprikkelde beschaving* (in de thans heerschende acceptatie van dat woord), nieuwe grondstoffen ingevoerd, die anderen hebben verdrongen, welker gemis men, helaas! te spoedig zal gevoelen.

Hoe gaarne wij nu deze zaak volledig uiteen zouden willen zetten, om het vraagstuk in een helder licht voor te stellen en, zoo mogelijk, overtuigend te beantwoorden, zoo vreesden wij echter te kort te schieten in onze middelen, en daarenboven de prikkelbare gevoeligheid van sommige te veel op te wekken. Daarom zij het ons vergunt, om de kwestie slechts hier en daar te peilen, ten einde eenige punten van aanraking met het boven bedoeld verhoog (dat wij derhalve ter lezing aanbevelen) op te sporen. Deze op zich zelve beschouwd, kunnen welligt in het vervolg, stoffe tot eene afzonderlijke en nadere beschouwing opleveren.

De voortschreden in de burgerlijke en staatkundige beschaving der volkeren, hebben in de laatste 25 jaren, de noodzakelijkheid doen gevoelen, om den militairen stand, uit nationale grondstoffen zamen te stellen, en, in het algemeen gesproken, meer en meer te nationaliseren. Daardoor zijn de staande legers der meeste mogendheden, fractiën geworden der burger-maatschappij. Deze wijziging in het krijgswezen af te keuren en geenszins te beschouwen als eene wezenlijke zedelijke verbetering, zal wel bij geen verlicht mensch opkomen. Maar wanneer de wijsgeerige beoordeelaar, nu in het burgerlijke leven kwalen ontdekt, voortgebracht door eene te algemeene, zoogenaamde, ontbreiding der geestvermogens, dan zij het den minder filosofisch, maar daarom niet minder juist zienden krijgsmans vergunt, om niet alleen die kwalen aan te wijzen, maar ook om met een verlangend oog terug te zien, op grondstoffen en hoedanigheden, welke die burger-beschaving, uit de legers hebben verbannen.

En wanneer men het onderwerp van die zijde beziet, zou men dan niet eveneens kunnen uitroepen: Van waar die steeds meer en meer geprikkelde drift naar hooger en hooger, zonder door bijzondere aanspraken of verdiensten geregvaardigd te worden, en die onder de massa der bestanddeelen van alle legers verteerd woedt, en de geheele hiërarchie met omkeering en vernietiging bedreigd? Deze is het gevolg van gene, en even als in de burgermaatschappij, heeft de militaire stand, het grootste gedeelte van deszelfs types verloren, door de jagt waarmede een ieder de ladder der hiërarchie bestijgen wil. De grond-oorzaak van dat jagen en zwoegen, somtijds in strijd met ledige harten en zwakke hoofden, zoude men misschien met even veel juistheid moeten zoeken in het gemis van overeenstemming, bij de bedeling van het *onderwijs* en datgene wat men onder *militaire opvoeding* verstaat. Het eerste heeft zich in stralende bundels licht verspreid, ten koste

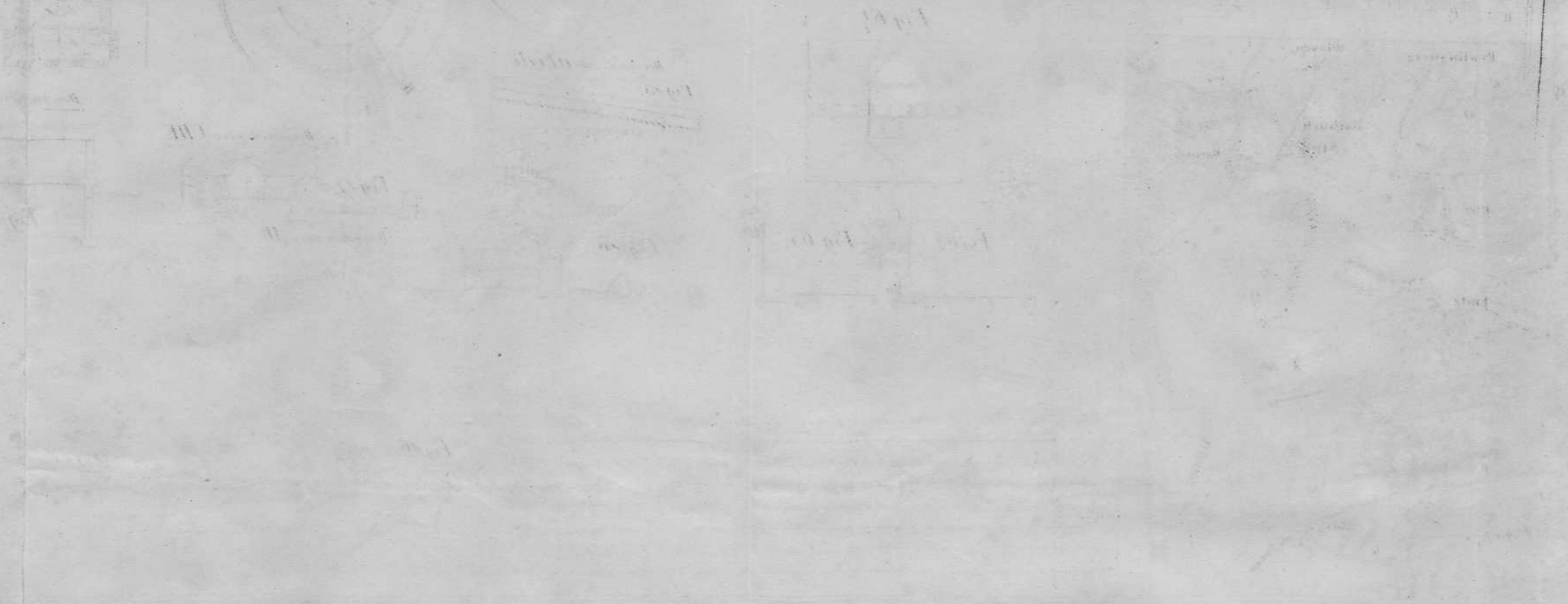
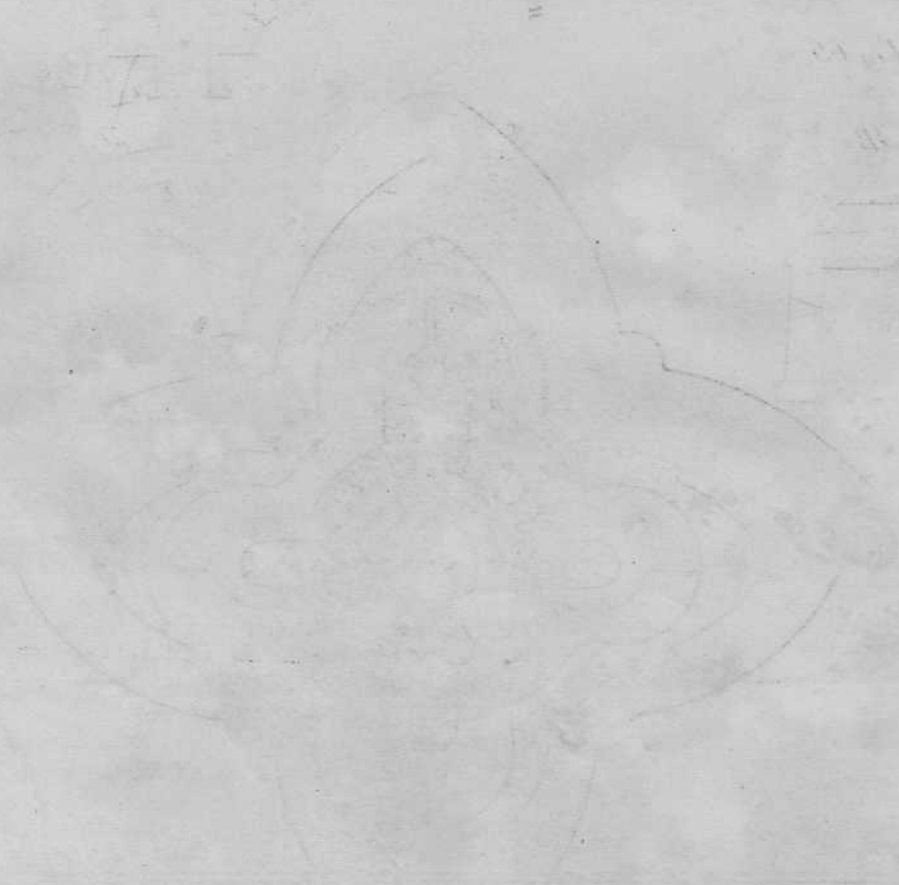

Schaal van 2 ellen op den daem voor de Figuren 27-32 en 45-49.

Schaal van 5 ellen op den daem voor de Figuren 33-36 en 50-53, 56-59, 62, 65, 70, 72, 73, 74, 75, 76, 77, 78, 79, 80, 81, 82, 83.

Schaal van 10 ellen op den daem voor de Figuren 21-24, 66, 67, 68, 71, 72, 73, 80, 81, 82, 83.

Schaal van 20 ellen op den daem voor de Figuren 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49.

van de eigenlijke zedelijke en fysieke vorming des krijgs-mans, ten koste van datgene wat dien stand moet individualiseren, wat de militaire grondstof moet uitmaken.

Voor dat wij echter verder gaan, willen wij dit eerste denkbeeld een weinig verduidelijken; te meer omdat wij gaarne zouden zien, dat onze lezers het met ons eens werden over de afscheiding die er gemaakt moet worden tusschen eene te *algemeene jacht* naar avancement, en de *regmatige zucht* van een *gepast* en *billyk streven* en *verlangen* naar bevordering. Welligt zullen wij het niet kunnen ontgaan, de teergevoeligheid van sommigen te kwetsen; doch de groote massa zal ons niet zoo geheel misbillijken.

De toenemende voortgangen van het lager onderwijs bij alle volksklassen, en het meest overal aangenomen stelsel van legeraanvulling, maakt, dat vele burgers, die door de Wet noodzaak worden, om den snaphaan op te vatten, bij hunne intrede in den soldatenstand, een zekeren graad van geletterdheid medebrengen. De drang, om dat onderwijs meer en meer te verbreiden, heeft daarenboven ook bij de legers scholen doen oprigten voor hen, die dit onderwijs nog niet in het burgerlijk leven genoten hadden. Dat onderwijs heeft zich allengskens uitgebreid en is met vele takken vermeerderd geworden. Van lager is men hooger geklommen, en in dezen voortgang heeft men, zonder onderscheid, *allen* willen doen deelen. De vakken van onderwijs, die zich vroeger bepaalden tot lezen, schrijven en een weinig rekenen, bekwamen kameraden, en deze vermeerderden van jaar tot jaar. Hoe meer vakken van onderwijs deze of gene chef bij zijne troepen had ingevoerd, hoe wetenschappelijker namen daaraan verknocht waren, hoe beter, hoe meer aanzien dat alles gaf. — Deze vermeerdering in vakken en leerboeken geschiedde nu wel een weinig ten koste van het gehalte, doch dien weg moest men *notens volens* op, omdat de INSTRUCTIE *algemeen* moest worden. In het kort: zoo ging men alle jaren een stap verder, naderende een — het is waar — zeer vrijzinnig doel, doch dat niet zoo regtstreeks op denzelfden weg legt met dat, hetwelk de eigenlijke voorwaarden en vereischten van den soldatenstand inhoudt.

De rekrut, die in het burgerleven eenige geletterdheid had opgedaan, zag zodoende, bij zijne eerste en nog waggelende stappen in de soldaten-wereld, dat hij, met een weinig inspanning, het spoedig op dezelfde hoogte zoude kunnen brengen, als zijn korporaal-instructeur, die zijn *savoir* op de school geleerd had. Dat maakte hem het eenvoudig soldaat zijn, reeds tot eenen grooten last, — iets dat hem welligt even zoo hinderde, als het zijnen korporaal verdriet deed, dat hij welligt 10 maanden moest tobben: *hoofd — regts! — staat!* enz., vóór dat hij de sergeants-streepen zoude bekomen. Immers het *savoir* van korporaal, en zelfs dat van sergeant, had de laatste reeds opgedaan bij het onderwijs, en om het *savoir faire* van den korporaal te krijgen, om een *type* in dien stand te worden..... bonjour! le fouet du progrès, klapte achter en vóór hem, dus voort..... verder! (1)

(1) Het spreekt van zelve, dat hier alleen degene bedoeld worden, die zich vrijwillig voor eenigen tijd aan de dienst verbinden; van de anderen, die zich met tegenzin aan de dienst-

Het vrijzinnige en echt edelmoedige beginsel, dat alle burgers voor de wet gelijk zijn, dat de vroegere privilegien (voor 't minst als aangenomen beginsel) van enkele standen, hadden opgehouden te bestaan, hebben bij de legers een ander beginsel gewrocht, namelijk, dat elk onder-officier, op zekere voorwaarden, de epauletten konde verkrijgen. Dit beginsel is zeer prijselijk en kan de zoo noodige emulatie gaande houden. De voorwaarden waren daarenboven van dien aard, dat een ieder daaraan konde voldoen: een vier of zestal dienstjaren, ongehuwd en eenen zekeren graad van instructie. Om nu dit beginsel zoo liberaal, en derzelve toepassing zoo algemeen mogelijk te maken, werden er programma's ontworpen, waarin de voorwaarden de vereischte kunde scherp begrensd en zeer overzichtelijk voorgesteld werden. Men ging echter verder, om den weg tot de epauletten, zoo veel als doenlijk was, effen te maken: men organiseerde het onderwijs bij de korpsen op eenen vasten voet, terwijl men zeer vrijgevig werd met den vrijdom van vele of sommige diensten, — en om de vrijzinnigste kroon op het werk te zetten, en den lust tot studie niet te onderdrukken, was men niet zeer streng bij de examens.

Men zoude eene halve eeuw ten achteren moeten zijn, als men deze vrijgevege bedeeeling van het onderwijs wilde berispen; doch daarom behoeft men de oogen niet toe te houden, om de schaduwzijde van dat schoone tafereel niet te willen zien. Wat zijn nu de gevolgen van die, te algemeene, toepassing dezer beginselen? De onder-officier, die met ongeduld de korporaals proefmaanden heeft doorgejaagd, gevoelt zich in zijnen tegenwoordigen stand nog ongeduldiger, omdat hij, het examen-programma inziende, begrijpt, dat zich die zaken spoedig laten leeren, terwijl hij tevens opmerkt, dat de onderofficiers-streepen in den tegenwoordigen tijd, geen stand vormen. De gouvernementen, den weg tot de epauletten, voor de massa openende, schijnen dan ook vrij algemeen begrepen te hebben, dat zij alzo minder hadden te zorgen voor den eigenlijken onderofficiers-stand. De stand zelf ging alzo verloren, omdat deze eene overgangs-positie werd (het Engelse leger maakt hierin eene notabele uitzondering). Is het dus wel te verwonderen dat uit alle legers klagten opgaan en dat er tegenwoordig zoo weinigen gevonden worden, die zich van dien stand eene vaste betrekking willen maken; dat bijna alle onder-officiëren zuchten naar de epauletten, of naar eene burgerlijke bediening? Hetgene dus voor bijzondere gevallen uitmuntend zoude gewerkt hebben, verliest niet alleen, bij eene te algemeene toepassing, deszelfs waarde, maar werkt ook nadeelig in de gevolgen; want het heeft den eigendunk voedsel gegeven, om aan degene, wien de dienst als onder-officier te lastig of te gering toescheen, zelfs ontijdig te doen haken naar de meerdere gemakken en het relief der epauletten. Die lust, dat verlangen neemt elk jaar toe, naar mate er voorgangers zijn, wier persoonlijke waarde men heeft kunnen afmeten en met zich zelve heeft kunnen vergelijken. Zoo begrijpt b. v. deze of gene onder-officier, die jaren achtereen als vaste ordonnans bij dezn of genen chef op een stoel gezeten, en zijnen tijd *telle quelle*, in deze of gene populaire leerboeken be-

pligtigheid onderwerpen — en zoo zijn er vele — kan hier de reden niet zijn.

steed heeft, dat hij het boodschappen loopen wel tegen degen en dragon zoude kunnen verwisselen! Deze en dergelijke voorbeelden, doen zich in de wezenlijkheid voor, en zijn uitvloeielen van het langzaam verdwijnen van de achting, die elken rang in de militaire hiërarchie toekomt.

Het onderwijs heeft groote voortgangen gemaakt, en hoewel niet altijd op wezenlijke kennis, verdiensten en bewezene diensten gegrond, heeft het echter de drift naar hooger en hooger doen toenemen. De *opvoeding*, de *zedelyke vorming* van den soldaat, namelijk datgene wat het verhevene van dien stand in elke betrekking, dien echten soldatengeest, moest voortbrengen, heeft daarentegen stilgestaan, is in zekeren zin verwaarloosd. Het invoeren van geheel burgerlijke beginselen bij den militairen stand, heeft ook derzelver kwalen medegevoerd, en den soldaten- en korpsgeest verlamd. Daardoor zijn de *types* van korporaal en onder-officier verloren gegaan. De hierboven bedoelde nadeelen, zijn geenszins bij de laagste rangen blijven stilstaan, en hoezeer men volgaarne zal willen erkennen, dat de instructie der jonge officieren zeer is toegenomen, zoo ontsnapt het echter den ouden officier geenszins, dat elk nieuw aanvulsel van jonge officieren, niet met dezelfde beginselen zijne nieuwe betrekking aanvaardde, als die waarmede de oudere voorgangers de zaken beschouwden. De onderworpenheid aan den onmiddellijk hooger, heeft in de onderofficiers-graden reeds veel geleden, terwijl het gebrek aan eene doeltreffende krijgsofvoeding, het overige doet, om die noodzakelijke onderworpenheid van een liberaler en burgerlijk oogpunt te beschouwen. De *korpsgeest*, waardoor de oudere officieren zich vroeger zagen aangespoord, om de nieuw benoemden, gedurende de eerste jaren, in toom te houden, en de dikwerf hoog gevoerde eigendunk van den jongeling te temperen, is veelal door gebrek aan voedsel, en door het meer en meer insluipen van burgerlijke beginselen ingesluimerd. Naauwelijks in dienst gesteld, of de jongste schepen velt het vonnis, terwijl hij, na de eerste twee jaren, zich reeds begint te verwonderen, dat er geen avancement volgt; zonder daarom meer gedaan te hebben, dan zijne voorgangers, die lang hebben moeten wachten, of zonder dat bijzondere verdiensten of diensten die zucht regtvaardigen. Dat er uitzonderingen op dezen regel bestaan, behoeft wel geen betoog, doch hij, die aan derzelve algemeenheid twijfelt, behoeft slechts de militaire tijdschriften open te slaan, om zich verder te overtuigen, wanneer een blik, op hetgeen rondom ons voorvalt, niet genoegzaam is. En toch zullen velen ons welligt verwijten, dat wij een weinig al te ridderlijk met de waarheid voor den dag komen, en dat wij onze bevoegdheid te buiten gaan. Wanneer deze echter een waarlijk en opregt belang in den militairen stand stellen, en dan de hand op het hart leggen, zullen zij ons voorzeker verontschuldigen. Immers de dienst lijdt onder zulke, — als wij dat nogmaals zoo eens mogen noemen — liberale burgerlijke beginselen, terwijl derzelve handhaving voor de hoofden bemoeijelijkt wordt. Wat echter in de toekomst nog nadeliger zal werken, is, dat deze beginselen en dat gebrek aan krijgsgesest, geenszins chefs zullen voortbrengen, als die welke in het Fransche en andere legers, zulke eerbiedwaardige ba-

taillons- en regiments-chefs waren, en waarvan wij in het bijzonder er nog eene aantal onder de hoofd-officiëren van ons leger tellen.

Wij zouden deze beschouwingen verder kunnen doorzetten, doch voor het door ons aangenomen bestek, gelooven wij niet hooger te moeten klimmen, om tot eenige weinige gevolgtrekkingen te komen.

De gunst, die men aan den militairen stand toekende, door denzelfden nauwer met de burger-maatschappij te vereenigen, zoude hoogstgelukkig moeten genoemd worden: 1°. Wanneer men daarmede den waren krijgsgesest en echten soldatenzin had kunnen behouden; 2°. wanneer men de heerschende kwalen van dat burger-ligchaam had kunnen weeren, om alleen eenen welbegrepen en op gronden steunenden naijver tot bevordering te behouden; en 3°. wanneer het burgerlijk ligchaam was genoopt geworden, om dit broederlijk verband te beantwoorden, met het helpen bevorderen der wezenlijke belangen van den militairen stand.

Daar nu van dit alles weinig of niets heeft plaats gehad, zoo heeft de militaire stand bij dezen gang van zaken, in het algemeen gesproken, meer verloren dan gewonnen; want wat hij in instructie wint, wordt door het verdwijnen van den eenigsten echten grondslag der innerlijke waarde van elk leger, namelijk van den krijgsgesest, vruchteloos gemaakt. Volgens de beginselen van billijkheid, zoude de militaire stand, in de kwalen van den burgerstand deelende, ook gelijk op moeten treden met de voorregten aan den laatsten verbonden. In zekeren zin bestaat dit bij sommige mogendheden als een beginsel; doch hoe zelden dat beginsel wordt toegepast, kan een ieder beoordeelen.

Vraagt men of er geene middelen zijn, om dien nadeeligen stand van zaken te doen ophouden, of voor 't minst ten goede te wijzigen, daarop gelooven wij te moeten antwoorden dat er werkelijk voorhanden zijn, die men zoude kunnen beproeven; bij voorbeeld:

1°. Bij de bedeeeling van het lagere militaire onderwijs, zich tot het hoofdzakelijke te bepalen, en meerdere zorgen te besteden, om van de manschappen, korporaa's en onder-officiëren, soldaten, en geene schoolmeesters te vormen. Immers vele die bescheiden genoeg zijn, om niet naar iets te dingen, dat met hunne eerste opvoeding zoude strijden, en die, bij een weinig meerdere zorgen voor den onder-officiërsstand, zich met die positie zouden vergenoegen, worden nu afgeschrikt door de menigte theoriën, welke men hen opdringt.

2°. De liefde tot den stand op te wekken, door de invoering van een meer menschkundig stelsel van straf en belooning, en het toekennen van meerdere voorregten aan den onderofficiërs-stand, gedurende de active dienst, en eener goede bezorging aan den ouden, braaf gediend hebbenden onder-officier, wanneer de jaren of gebreken hem de werkelijke dienst moet doen vaarwel zeggen.

3°. De toegang tot den officiers-stand in tijd van vrede voor de onder-officiëren niet te sluiten, maar niet gemakkelijker te maken, opdat alleenlijk een bijzonderen aanleg en ware verdiensten er toe kunnen geraken.

4°. Door het daarstellen eener kweekschool voor de kaders van het leger, in den geest als reeds vroeger door ons is aangewezen, en dat door eene precieus ondervinding, als goed gestaafd is.

5°. In het aannemen van volontairen bij de korpsen, dingende naar den graad van officier, niet zoo gemakkelijk en toegankelijk te zijn, ten einde geene sluippoortjes voor bekrompen harten en hoofden te openen. Daarentegen aan de officiers-kinderen den toegang tot het hooger militair onderwijs minder kostbaar te maken en aan dezelve meerdere voorregten toe te kennen.

6°. In het vormen van de volontairen, dingende naar den graad van officier, in een afzonderlijk korps, of allen bij één korps; dewijl juist deze jonge lieden, door hunne *passagère* verschijning in de lagere graden der militaire hiërarchie, het hoofd van menig braaf onder-officier op hól brengen, en denkbeelden doen geboren worden, en vergelijkingen doen maken, welke geenszins in overeenstemming zijn met de belangen der dienst.

7°. Door het invoeren van eene betere militaire regsbedeeling, die ook dadelijk in vele andere gebreken zoude voorzien.

8°. Door een zeker regt van bevordering toe te kennen, elken openvallenden rang *dadelyk* te doen vervullen, en alzoo het *relief* benemend *plaats vervullen* te doen ophouden; waardoor men tevens de promotie-zucht en het ontijdsige rangbejag zoude onderdrukken.

9°. In het begunstigen van de daarstelling van onderlinge pensioen-fondsen, en eindelijk

10°. In het vormen eener meer standvastige kern, voor al de wapenen, waaraan men de kosten eener goede krijgsovoeding konde besteden, en waarbij men den echten soldatengeest zoude moeten zoeken te behouden, door middelen, te overbekend om hier aan te halen.

Uit de strekking van dit vlugtige verhoog, zal men gezien hebben, dat wij meer over algemeene dan over bijzondere kwalen van dit of dat leger hebben gesproken. De toepassingen zijn echter gemakkelijk te maken, door hen, die zich de moeite geven, om bij de beschouwing van het tegenwoordige, tot het toekomstige te besluiten. Bij ons vindt men het aantal der laatstbedoelden zeer groot, en wellicht wordt er geen leger gevonden, waarbij men met meerder ijver aan de verbetering der heerschende kwalen zoude arbeiden, wanneer de hand van het bestuur met kracht aan eene wenschelijke reorganisatie werkte, en zich daartoe liet voorlichten door eene commissie van officieren, bij wien de geest van werkdadige beschouwing niet ware uitgedoofd. En wanneer het waarheid is, dat ook wij besmet zijn geworden met de heerschende kwalen der burgerlijke zamenleving, en dat de ware soldaten-rassen zich beginnen te verliezen, dan is het niet minder waarheid, dat er nog grondstoffen aanwezig blijven, waaruit men er zoude kunnen zamenstellen; grondstoffen die onder de hand eens kundigen en welwillenden architectes, door onze voorvaderlijke gehechtheid aan orde en wet, innige verkleefdheid aan de belangen van het vaderland, en beproefde trouw aan het regerend stambuis, gecimenteerd, tot een voorbeeldig krijgsgedouw zoude kunnen gevormd worden.

Dat deze bedoelde en nog ongenoemde kwalen, bij andere legers bestaan, zullen wij trachten te schetsen door de welversnedene pen van den onzen lezeren bekenden *Joachim Am- bert*, in eenen brief, welke reeds voor eenigen tijd, in een Fransch militair tijdschrift was opgenomen (1). Daarmede leg-

(1) Om tevens te voldoen aan het algemeen verlangen, om iets meer van dezen schrijver te lezen.

gen wij de onze neder, verschooning vragende voor eene wellicht al te groote vrijpostigheid; maar.....

« Je voudrais bien savoir à quoi sert le silence;
« Il ne guerit de rien; au contraire il aigrit
« Les maux et les tourmens du coeur et de l'esprit.
« Se taire est n'être plus qu'une âme qui s'ennuie
« Le habil est le charme et l'ame de la vie. »

J. C. v. R.

LETTRE

A UN GÉNÉRAL DE L'ARMÉE FRANÇAISE.

Mon Général,

Vous m'avez fait l'honneur de me demander qu'elles étaient les causes qui détruisaient chaque jour l'esprit de corps tant vanté de la vieille armée française. Ces causes sont nombreuses, et c'est dans l'ordre social bien plus que dans la société militaire qu'il faut les chercher.

L'esprit de corps est une émanation de l'esprit national, ou, si l'on veut, quelque chose de semblable aux liens qui unissent la famille; le régiment est en effet une grande famille; autrefois du moins il en était ainsi. Les hommes qui se groupaient sous le même drapeau avaient une origine commune, c'était le champ de bataille. Là, chacun donnait la mesure de sa valeur personnelle, et c'était la réunion de ces valeurs diverses qui engendrait la valeur du régiment. Les qualités physiques du soldat et les vertus morales de l'officier donnaient, en se confondant, cette mystérieuse et grande chose qu'on appelle encore *l'honneur* des corps.

Les hommes d'alors avaient le même cachet; les lèvres de tous avaient été purifiées par la poudre de la cartouche, et le mensonge et la flatterie leur étaient impossibles. Leurs pieds avaient mesuré de longues distances, des distances de mille lieues, et dans ces pénibles voyages, ils avaient oublié comment on se glisse aux antichambres pour y mendier des bouts de rubans. Ils connaissaient Vienne, Rome, Madrid, Berlin, Paris, et partout ils avaient vu le riche trafiquant, bien humble auprès de l'homme de guerre. C'est qu'alors, mon général, on pouvait être pauvre sans inspirer de mépris, et la richesse ne tenait pas lieu de vertus et de talents. Il ne se trouvait pas au faite de l'ordre social des législateurs assez imprudents pour jeter dans les rangs de l'armée de fausses doctrines politiques et morales, encore moins s'en trouvait-il pour insulter le drapeau, ce symbole de la religion des soldats.

Le jeune villageois, lorsqu'il arrivait à l'armée, apportait dans les rangs cet esprit d'ordre qu'il avait puisé dans la législation civile et dans les habitudes de la cité. Ce n'était ni aux luttes déclamatoires, ni aux tumultueux attroupements qu'il avait été élevé; aussi la discipline lui semblait-elle douce et facile; et cependant, mon général, on ne connaissait pas encore le mot *paternité*, ce grand dissolvant inventé sans doute par quelque vieillard impuissant. Le soldat voyait dans ces officiers l'élite des plus braves et des plus forts; il savait dès les premiers jours, que sa vie tout entière devant se passer avec eux, les dangers et les privations seraient en commun: mais aussi, les g'loires

et les plaisirs. Le soldat savait que si l'officier a le bras fort pour punir, il a aussi la main puissante pour récompenser. Le soldat ne connaissait que l'officier, et voyait en lui la loi vivante, le courage, c'est-à-dire l'opportunité de la force. Mais il n'en est plus ainsi, l'oisiveté de l'état de paix a porté ses fruits. Une société qui se dit en progrès de civilisation, a voulu, dit-on, se donner une armée. Les hommes de guerre n'ont pas été consultés, mais bien les hommes de tribunes; et les conseils se sont composés de théoriciens qui ont soigneusement écarté les vrais soldats. Qu'en est-il résulté? C'est que l'avocasserie a détruit l'esprit de corps et l'esprit militaire. Aussi pauvres politiques qu'aveugles organisateurs, les théoriciens ont violé les lois les plus sacrées, et se sont joués des choses les plus saintes. Après avoir parlé d'une armée nationale, ils ont protégé l'ignoble trafic des racolleurs; ils ont proclamé la discipline et ils l'ont sapée dans ses fondements par tous les moyens possibles; ils ont composé de beaux discours sur la probité, et ils ont toléré les plus ignobles dilapidations; ils ont prôné la justice, et ils se sont joués des droits acquis; ils ont prononcé des graves paroles sur l'honneur militaire, et ils ont flétri leurs décorations guerrières; ils ont voté le dévouement et l'obéissance passive, en écrivant le même jour des milliers d'ordonnances pour apprendre aux soldats que l'obéissance avait des bornes très-limitées; d'un colonel ils ont fait un notaire, d'un major un maître-clerc, d'un capitaine un caporal, et d'un maréchal de France un conducteur de charrois soumis à l'inspection d'un bourgeois de Paris. Nos régiments sont devenus des écoles de villages où l'on apprend à lire et non pas à se battre; nos officiers ont été divisés en deux catégories, la première, d'écrivains; la seconde, de palefreniers; et sur tous, ils ont fait planer le soupçon, et mis en question la probité des uns et la fidélité des autres. Ensuite ils sont montés à la tribune, et ils ont dit que tout cela coûtait trop cher... — Puisse la France pardonner un jour aux avocats le mal qu'ils lui font!

Voilà, mon général, les causes du malaise qui nous tourmente; pardonnez la rudesse de mon langage, pardonnez sur tout ce qui me reste à dire.

Tout simple qu'il est, l'officier parfois s'est mis à considérer ce qui passe autour de lui. Alors qu'a-t-il vu? — Une société égoïste et sans croyance: la prostitution la plus infâme; et toute question réduite à ce seul mot: *l'or*. Un tel spectacle donne à penser, et la pensée va loin quand elle plane hors de l'enceinte où la renferment les habitudes de la vie. Des conquêtes et des batailles étaient les grandes affaires de nos pères: autour d'eux on ne parlait que de frontières déplacées ou de permutations de rois: leur politique s'arrêtait au blocus continental; ils ignoraient même jusqu'au nom du *budget*, ce grand régulateur des temps modernes. Entre la loi des retraites et l'officier, se croisaient des myriades de boulets de canons qui en rendaient l'application quelque peu difficile: quant à l'avancement, il se prenait à la pointe d'un sabre, et l'on ne savait même s'il existait un directeur du personnel. Alors tout le monde était jeune et vigoureux; le colonel avait trente ans, et le doyen du régiment était quelque vieux grognard de lieutenant auquel on avait volé son tour d'assaut ou d'avant-garde. Tous obéissaient avec joie à quelque ardent général qui faisait siffler l'air au tournoiement de sa cravache, lorsqu'un maire

se permettait d'inconvenantes remontrances. On ne parlait alors ni de BÉLISAIRE mendiant pour la gloire, ni de CALPURNIUS trafiquant du sang romain; et si devant JOACHIM MURAT quelqu'un eût hasardé de telles allusions, l'éperon du soldat eût déchiré la robe du rhéteur. Il est vrai de dire que dans le temps, les érudits sous-lieutenants riaient parfois d'un certain DÉMOSTHÈNES grand faiseur de discours, adversaire agenouillé de PHILIPPE de Macédoine; mais ces sous-lieutenants affirmaient que l'avocat DÉMOSTHÈNES prit lâchement la fuite dans les plaines de Chéronée, alors que ses concitoyens mouraient pour la liberté; ils affirmaient encore, d'après PLUTARQUE, le véridique historien, que DÉMOSTHÈNES était vénal, et que trois mille drachmes pesaient plus que son honneur.

Des apostats, de beaux diseurs et d'ambitieux coureurs d'honneurs et de richesses, voilà ce que l'officier a vu lorsqu'il a jeté les yeux autour de lui. Il a attendu parler de philanthropie, de dévouement et de patriotisme; mais il a frémi d'indignation en reconnaissant que ce n'était qu'une comédie que jouaient des acteurs plus ou moins habiles. La philanthropie est un capital productif; le dévouement est mis à l'enchère; quant au patriotisme, il est côté comme la rente. Voyant toutes ces choses, l'officier a porté les yeux sur ses véritables représentants, les généraux de l'armée, et puis il les a baissés vers la terre, car il a senti que le rouge lui montait au front.

Vous êtes heureux, mon général, de ne point appartenir à cette génération jadis guerrière, et morte aujourd'hui à tous les sentiments militaires; vous êtes comme nous, et votre sang, riche encore, ne ralentit pas les mouvements de votre cœur; vous comprendrez donc ce que je voudrais dire et que le respect humain m'oblige à taire. Cependant, l'attitude des vieux guerriers étant une des causes de l'affaiblissement de l'esprit de corps, j'ai besoin de traduire l'opinion de l'armée sur ses chefs d'autrefois. Ils sont semblables au pape EUGÈNE IV, dont la nature élastique et désarticulée n'avait pas d'attitude propre, et qui fléchissait en tous sens, se dérochant au poids du fardeau, en pliant dessous. Ames changeantes, qui flottent toujours à fleur des événements et diminuent ou augmentent, selon l'occasion, leur lest de vertu.

Vous les connaissez aussi bien que moi, mon général, et vous ne croyez guère à leurs genuflexions. Vous avez deviné, sans nul doute, leurs ambitieuses tergiversations, et saisi d'un coup-d'oeil tout ce que pouvaient amener de malheurs, les lâchetés calculées qui remettent sans cesse en question ce qui est décidé pour l'avantage de l'armée. Le plus mince disciple de DÉMOSTHÈNES les fait pâlir de terreur, et, courbant la tête, ils nous laissent immoler à coup de phrases.

Sans appui dans la société, abandonnée par ses chefs, l'armée s'est repliée sur elle-même; la blessure avait pénétré jusqu'au cœur, et chaque officier en a reçu le contre-coup.

Les souvenirs de l'armée impériale, le ton presque chevaleresque des corps de la restauration ont été impuissants pour lutter contre la corruption qui circule dans toutes les veines de la société. Il faut malheureusement l'avouer, cette corruption, lorsqu'elle s'est infiltrée dans nos troupes, y a produit d'immenses ravages. Semblables à ces corps robustes qui bravent les fatigues, les privations et les blessures, mais qu'un air pestilenciel conduit à la mort, l'armée, que n'avaient pu abattre

les injustices, les calomnies et la misère, s'est tout-à-coup vue envahie par les maladies sociales, l'intrigue et le découragement.

Le mal a causé d'horribles ravages, et cela devait être. Notre état, mon général, est tout d'abnégations et de croyances; il y a du prêtre et de la femme dans le soldat. Le prêtre a vu les dieux renversés, ses autels brisés et ses paroles mystérieuses parodiées dans les carrefours; il y a vu son vêtement sacré servir de jouet aux baladins. La femme a su que son serment n'était qu'un mot vide de sens, que les soins quotidiens de la famille ne seraient à l'avenir qu'une amère dérision, et que la fille de joie adjugée au plus offrant et couverte de pierreries, était heureuse et jouissait de l'estime public. Alors le prêtre a déserté l'autel, et la femme a brisé l'anneau nuptial, et tous deux se sont jetés dans la mêlée. Ce prêtre et cette femme, se sont les images fidèles du soldat.

Quand il n'y a plus eu de champ de bataille, quand il n'y a plus eu de croix-d'honneur, quand il n'y a plus eu de récompenses pour les humbles et pénibles travaux de la paix, les hommes de valeur et de conscience se sont laissés tomber de découragement, et les intrigants se sont rués sur Paris, et là, ils ont fait le partage des places, véritable curée où l'ignoble et le ridicule ont jouté sous vos yeux.

Vous les avez vu, mon général, ces coureurs d'antichambres, et vous avez été obligé de leur sourire; car l'étiquette le veut ainsi. NAPOLÉON à la Malmaison souriait par étiquette à ceux qui le trahissaient; CHARLES, fidèle à l'étiquette, souriait aussi aux courtisans de Rambouillet, et pendant que les rois promenaient les yeux sur la tourbe dorée, de pauvres soldats mouraient sous leur drapeau, et jamais, jamais le nom de ces martyrs ne s'incrina au livre de l'histoire.

Je le sens, mon général, j'ai besoin de faire un nouvel appel à votre indulgence.

Il est, en France, une auguste assemblée dans laquelle chacun de nous compte quelques amis: l'armée elle-même s'y trouve, dit-on, représentée: on le dit et je dois le croire, cependant, il serait difficile de le persuader à nos soldats. Fondée ou non fondée, il s'est élevé du sein de l'armée une sourde rumeur contre le Chambre des députés, et si quelque BONAPARTE demandait cent grenadiers pour défiler au pas de charge dans les salles de l'Orangerie, il s'en présenterait bon nombre à notre connaissance. Non pas que l'armée ait souvenir du 18 brumaire, ou des intrigues de SIÈYES et de REGNIER, ou bien encore des constitutions de l'an VIII; l'armée est peu soucieuse d'un passé obscurci par tous les feux de l'empire. Mais instinctivement, le soldat devine que ses ennemis nés sont les prétendus économistes, rampants au jours d'orage, et pleins de morgue aux jours de paix. Le soldat comprend à merveille que toutes les misères qu'il endure ne préoccupent jamais ces philanthropes théoriciens, et que lui est immolé aux exigences du contribuable.

Ce que je dis ici, mon général, n'est point une boutade, et rien n'est plus vrai que la malveillance de la Chambre pour l'armée.

De nuageuses dissertations sur tel ou tel système, de vagues amplifications oratoires, une phraséologie emphatique et redondante, appuyée d'une pantomime mélodramatique, voilà leur éloquence. Mais leur imperturbable faconde ne descend pas

jusqu'aux misérables intérêts de l'armée, dont on ne parle qu'à la discussion du budget.

De tout cela il est résulté que l'armée a été corrompue par la société, découragée par l'égoïsme de ses vieux généraux, pour ainsi dire aveuglée par l'aveuglement des Chambres, et rendue injuste par l'injustice de tous: avec de telles conditions extérieures, était-il possible que l'armée pût trouver en elle-même la force nécessaire à la conservation de ce feu sacré qui est l'esprit de corps? Je répondrai négativement, sans crainte d'être démenti.

Maintenant il faut trouver dans le sein même de l'armée les nouvelles causes de la perte de l'esprit de corps. Je ne ferai que les indiquer, dans la crainte de poser le doigt sur des blessures saignantes.

Les corps d'officiers ne sont plus composés d'éléments homogènes, et le pouvoir ne s'est pas toujours montré sévère dans la distribution des places. Le mariage s'est multiplié, et les affections de famille ont pris la place des affections de camarades. La vieillesse est venue, escortée de sa froide réserve, et les réunions ont perdu leur folle gaieté. La pauvreté a placé des bornes aux plaisirs militaires; l'inquiétude de l'avenir a souvent empoisonné le bonheur du présent; chacun a calculé l'avancement, et l'*Annuaire* est devenu l'Évangile de l'armée. Sous mille formes, l'ambition s'est fait jour; non cette ambition brillante de la guerre, mais une ignoble ambition, hérissée de calculs égoïstes, tenant compte des douleurs et des maladies, et grimaçant sous les yeux d'un inspecteur-général, et pour porter remède à tant de maux réunis, il s'est trouvé peu de chefs de corps assez robustes, assez riches, assez enflammés, pour servir de centre à leurs corps d'officiers. Alors chacun s'est fait excentrique; mais tous se réunissent pour se plaindre.

Si une fraction quelconque de la société a travaillé dans un intérêt futur en détruisant l'esprit de corps dans l'armée, cette fraction a fait un faux calcul. L'esprit de corps se réveillera au jour du danger, et tout les hommes qui ne sont pas désunis, mais qui ne sont plus unis, retrouveront une nouvelle vie lorsque le corps entier sera menacé.

C'est là ce qu'il faut qu'on sache: chacun de nous est blasé sur les émotions messongères, et tous les moralistes, LA BRUYÈRE, LAROCHEFAUCAULT et VAUVENARGUES n'apprendraient pas à l'officier français à connaître une des fibres du coeur humain; nous avons chèrement acquis cette science du coeur et de la vie, et notre éducation morale est complète.

Peut-être notre expérience n'est-elle pas étrangère à nos habitudes nouvelles, froides et réservées. Je laisse à d'autres le soin de décider s'il y a progrès ou décadence dans l'esprit militaire; ce que je puis affirmer, c'est qu'il faut être bien habile pour diriger l'armée française, et qu'avec des éléments individuellement forts et toujours prêts à devenir encore plus forts en se scindant, il faut de la force, de la dignité, de la justice et de l'honneur.

La dignité, la justice et l'honneur sont de tous les âges; mais ce qui passe avec les ans, c'est la vigueur de détermination, c'est la connaissance des choses présentes, c'est la communauté des pensées et des intérêts.

Je conclurai brusquement, mon général, parce qu'il me serait pénible de dire que l'esprit de corps a disparu de l'armée

française, parce que ses généraux se sont séparés d'elle, et qu'ils s'en sépareront d'autant plus qu'ils avanceront en âge.

C'est au moment où une nouvelle loi va prolonger l'âge d'activité des généraux au-delà de soixante-cinq ans, qu'il serait utile d'examiner si cette loi est bien réellement dans l'intérêt de l'armée, et si elle n'aura pas une fâcheuse influence sur l'avenir.

Tête d'armée vigoureuse et capable, voilà le dernier mot de la question que je m'étais proposé de traiter; des chefs qui auront de l'avenir (et cela dans tous les grades) peuvent seuls réveiller l'esprit de corps dans l'armée française.

JOACHIM AMBERT.

VRAGEN EN ANTWOORDEN.

Er worden ons van tijd tot tijd vragen gedaan, betreffende algemeene en bijzondere belangen, en omtrent de wijze van redactie van ons tijdschrift. Sommige dezer vragen zijn zeer moeilijk te beantwoorden; er zijn anderen, die gemakkelijk op te lossen zijn, terwijl een derde soort van vragen, aanleiding tot eene meer piquante briefwisseling kan geven. Wij hebben gemeend een bijzonder rubriek daarvoor te moeten aannemen, met een doorlopend nummer voor de vragen en antwoorden, in zoo verre namelijk, de gedane vragen door ons kunnen beantwoord worden.

I.

Waarom neemt de M. S. zoo zeldzaam artikelen op betreffende het wapen der kavallerie in het algemeen, en die onzer kavallerie in het bijzonder; een wapen dat, vooral bij ons te lande, zoo noodzakelijk meerdere behartiging benodigd had?

Oppervlakkig beschouwd, is deze aanmerking juist; maar wanneer men zich voor een oogenblik in de plaats der redactie wil stellen, dan zoude deze zich zeer spoedig geregtvaardigd zien. Immers zij moet het *meerendeel* harer lezers niet uit het oog verliezen, en haren arbeid, naar het verlangen van dat meerendeel inrigten. Van de 470 geabonneerden hier te lande, behooren er 46 tot de kavallerie, en toen wij voor ruim twee jaren onderscheidene artikelen over het wapen der kavallerie plaatsten, bedankten er in den loop van dat en het volgende jaar, 17 kavalleristen voor hun abonnement. Van vele kanten werden wij tevens aangespoord, om artikelen te leveren, die meer *algemeen nut* hadden en eene *blyvende waarde* behielden. Deze laatste raadgeving kwam ons niet ongegrond voor, en wij hebben dien wenk, voor zoo verre de redactie daartoe gelegenheid had, zoo goed mogelijk opgevolgd.

Enkele artikelen over het wapen der kavallerie, welke ons toegezonden waren, hebben wij niet geplaatst, omdat wij verzekerd waren, dat deze eenen onaangename indruk zouden verwekt hebben, en omdat de schrijvers daarenboven in gene deelen de verantwoording wilden op zich nemen. Of het edel-

moedig was, de verantwoording daarvan geheel op ons te laden, laten wij aan het bescheiden oordeel over; doch wij vermeenden dan ook het regt te hebben, om die stukken ter zijde te leggen.

Dat dit wapen veel behartiging verdient, stemmen wij volgaarne toe, en welligt zoude de *Militaire Spectator* aanleiding kunnen geven tot meerdere behartiging; doch dan ook moest er eene doelmatige en bezadigde samenwerking bestaan tusschen eenige kundige kavallerie-officieren en de redactie. Critiek, zonder verdere teregtwijzing, baat niets; integendeel, maakt wrevelig. Het eerste en voornaamste dat onze kavallerie noodig heeft, is één kundig, door geestkracht bezielde hoofd, die, met de vorming van dat wapen op hechte grondslagen, eenen naam kan maken; ook diende hij nog in die jaren te zijn, dat hij eene toekomst voor zich had, om van zijn werk de vruchten te plukken.

De *Spectator* zal echter niet doof blijven voor de raadgeving, en het volgende nummer zal er reeds een bewijs van opleveren. Voor eene krachtigere medewerking, reikt de *Spectator* aan zijne kameraden bij de kavallerie de hand toe, en de ondervinding zal leeren, of die wordt aangegrepen of afgewezen.

BRIEFWISSELING.

Heeft de vertaling der Militaire werken van *von Decker*, een groot licht verspreid en de aandacht van het Nederlandsch militaire publiek in hooge mate getroffen en opgewekt; dan voorzeker is dit niet minder het geval met de later uitgekomenen werken van den heer *Heinrich von Brandt*, majoor bij den generalen staf in Pruisische dienst.

Niemand, vermeen ik, zal betwisten, dat de eerstgenoemde werken door kernachtigheid, ware praktische ondervinding, soldaten-kennis, overtuiging van hetgeen mogelijk is, wat gedaan en gevorderd kan worden, met vermijding van al dat nuttelooze en schoolmeesterachtige, zich bijzonder van alle vroegere militaire werken onderscheiden, zoodat men wel veronderstellen mag, dat daardoor een nieuw tijdvak in de militaire studie en wetenschap is aangebroken.

Voorzeker meen ik te kunnen getuigen, in overeenstemming met onderscheidene kundige officieren van ons leger, dat de werken van den heer majoor *von Brandt*, niet minder lof verdienen te worden toegezwaaid en zelfs door duidelijkheid en vooral beknoptheid, nog den voorrang verdienen: Hartelijk wensch ik voor het welzijn van de dienst, de eer des Konings en van het Vaderland, dat de werken van dezen laatsten schrijver, vooral door ieder officier, ijverig moge worden bestudeerd.

Innigen opregten dank zij alzoo den ijverigen en kundigen vertaler (1) gebragt voor de groote dienst, welke hij aan het leger bewezen heeft, door de vertolking van twee kernachtige voortbrengselen dezer vruchtbare pen (2). Moge dit klein bewijs van dankbaarheid en hoogachting, Z. W. E. G. verder tot spoorslag verstreken en tevens eene kleine voldoening en overtuiging geven, dat hij in zijnen arbeid geslaagd en den regten weg is ingeslagen.

Overtuigd van de opregte gevoelens van den Militairen Spectator, om het goede in alle deelen te helpen bevorderen, heb ik gedacht best te doen, deze weinige regelen aan dit geachte Tijdschrift in te zenden, met verzoek dezelve daarin een plaatsje te willen verleen, of anders naar goeddunken daarvan te willen gebruik maken.

's Hage,
den 24. October 1838.

De Majoor bij het 2de Batt. Jagers,
MADIOL.

(1) De kapitein van Mulken.

(2) De Taktiek der drie Wapens en de Kleine Oorlog.

B I J L A G E IV,

Behoorende bij den Militairen Spectator, 7de Deel, n°. 4.

(Maand October, 1858.)

LAATSTE BENOEMINGEN, OVERPLAATSINGEN EN VERANDERINGEN BIJ HET LEGER.

BENOEMD:

Tot magazijnmeester der art. van de 2de kl. te Ter Neuze: de magazijnm. der art. van de 3de kl. J. Smit, te Maastricht. Tot magazijnm. der art. van de 3de kl. te Breskens: de conducteur der art. van de 1ste kl. J. F. Buffard, te Gorinchem. Bij het wapen der inf. in Oost-Indië, tot 2den luit.: de 1ste luit. F. R. Schönningh, van de afd. Gron. Schutterij.

OVERPLAATSINGEN.

Bij de 5de afd. inf.: de tijd. offic. van gez. van de 3de kl. A. Sneep, van de 8ste afd. inf. Bij de 8ste afd. inf.: de tijd. offic. van gez. van de 3de kl. J. Mostman, van de 5de afd. inf. Bij de 17de afd. inf., bij het 1ste batt.: de 2de luit. D. P. C. Pottgieter van Laar, van het dep. der afd. Bij het depôt: de 2de luit. G. J. Polman, van het 1ste batt. der afd. Bij het vaste kader der genie en sappeurs in Oost-Indië: de tijdelijk naar Indië gedetacheerde 1ste luit.-ing. C. M. Mounier, van het wapen der genie hier te lande. Bij het dep. van het korps j.g. van Cleerens: de kap. Rutten, van het res.-bat. der 5de afd. inf. Bij het wap. der art. in Oost-Indië: de 2de luits. W. C. T. Pape, van het 6de bat. art. nat. mil.; W. C. van Blommestein, van het 3de bat. art. nat. mil.; J. F. Cloete, van het bat. art.-schutt.; A. P. van Dentsch, van het bat. art. schutt.; E. A. C. Simons, van het 3de bat. veld-art.; A. W. van Oldenborgh, van het 6de bat. art. nat. mil.; G. C. Fabius, van het bat. vrijw. art. Bij het wapen der kavall. in Oost-Indië, de 1ste luit. J. Heijn, van het reg. lanciers. Bij het wapen der inf. in Oost-Indië: de 2de luit. L. W. van Westreenen, van de 17de afd. inf.

VERPLAATSINGEN.

De 1ste kap.-ing. Jonkh. J. A. A. C. van Rappard, van 's Bosch naar Delft. De 1ste kap.-ing. Jonkh. J. A. van Brien van Ramerus, van Delft naar 's Bosch. De 2de kap.-ing. J. H. Lexau Rijsterborg, van Groningen naar Bergen-op-Zoom. Den 2de kap.-ing. A. C. Pierson, van 's Hage naar Maastricht. De 2de kap.-ing. C. F. E. van Ingen, van Bergen-op-Zoom naar Gorinchem. De 1ste luit.-ing. H. J. van Duijnen, van Ter Neuze naar 's Bosch. De 1ste luit.-ing. G. V. W. Baron van Hemert tot den Dingshoff, van de Willemsstad naar Groningen. Den 1ste luit.-ing. J. E. H. B. Baron van Voorst

tot Voorst, van Breda naar Ter Neuze. De 1ste luit.-ing. G. A. J. Baron van Randwijk, van Gorinchem naar Delft. De 1ste luit.-ing. C. P. Camp, van 's Bosch naar den Helder. De 1ste luit.-ing. D. G. Andree, van het fort Loevestein naar Grave. Den 2de luit.-ing. J. W. K. de Leeuw, van Breda naar Nijmegen. De 2de luit.-ing. H. J. A. Verduchene, van Gorinchem naar de Willemsstad. De 2de luit.-ing. H. H. Rochell, van de Willemsstad naar Vlissingen. De 2de luit.-ing. F. A. Vaillant, van Utrecht naar Breda. De 2de luit.-ing. J. A. Kool, van Breda naar Maastricht. De 2de luit.-ing. G. G. van der Hoeven, van Gorinchem naar Maastricht. De 2de luit.-ing. A. J. C. de Bruijn, van Delft naar Gorinchem. Den 2den luit.-ing. W. D. Vignou van Alphen, van Maastricht naar Utrecht. De 2de luit.-ing. J. P. Holtzschue, van Vlissingen naar Breda. De 2de luit.-ing. W. F. G. L. van Hooff, van Grave naar Gorinchem. De 1ste luit.-ing. W. N. Rose, van Maastricht naar Breda, om bij de Militaire Akademie aldaar bestemd te worden.

NON-ACTIVITEITS-TRACTEMENT VERLEEND, AAN:

Den 2den kap. C. J. Goffin, opzigtter in den geweerwinkel bij de stapel- en constructie-magazijnen te Delft. Den 2den kap. J. B. Vetzoo, van het 6de bat. art. nat. milit., thans gedetacheerd bij de art.-garnizoens-kompagnie.

TIJDELIJK OP NON-ACTIVITEIT GESTELD:

De 2de luit. C. A. Onger, van het reg. huss. n°. 6.

EEVOL ONTSLAGEN.

De offic. van gez. van de 3de kl. N. J. C. Moltzer, tijdelijk dienende in de 2de kl. bij de 8ste afd. inf., uit de betrekking als offic. van gez. van de 3de kl. in het vaste kader van het geneeskundig personeel, met bepaling dat hij, zoolang zulks noodig zal worden geacht, in zijne tijdelijke betrekking als offic. van gez. van de 2de kl. in dienst zal verblijven. De 1ste luit. A. Snoek van het 1ste bat. jagers.

TITULAIRE RANG VERLEEND.

Die van 1sten luit. aan den voormaligen 2den luit. Jonkh. F. W. A. Beelaerts van Blokland. Die van gen.-maj.: aan den gep. kol. der art. W. P. Camp. Die van luit.-kol.: aan den gep. maj. R. H. Driessen.

OVERLEDEN.

De 1ste luit. J. J. Mertens, magazijnmeester der art. te Naarden.

